Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

…ПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

…най 1921 оной …рин 21-hээ гарана | № 261 (13975) | 1972 оной ноябриин 4, суббото | Сэн 2 мүнгэн

Советскэ Союзай ажалшад! Партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ, манай Эхэ ороной экономическа ба өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадалые бэхижүүлхэ хэрэгтэ ССР Союзай 50 жэлэй ойе шэнэ туйлалтануудаар угтая!

(Агуухэ Октябриин социалис революциин 55 жэлэй ойдо зорюулhан КПСС-эй ЦК-гай Уряануудhаа).

…АНАЙ ПАРТИИН, МАНАЙ …АСАГАЙ АГУУЕХЭ ХҮСЭН

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр …И. Брежневтэ Саратовска областиин Новоузенска районой Дмитриевкэ тосхоной колхозник Михаил Илларионович Китаевай эльгээhэн бэшэг

…э Леонид Ильич! …жэлэй юрэ бусын …дал энэ бэшэг Тан… хүсэл түрүүлээ. …ряашадай, тусхай… …бэл, Заволжско та… байдалые, ган га… …эй болоходонь, ре… урда тээхи таряа… …ар ушарай тохёол… …шантай жэшэжэ үзэ… мүнөөнэй байдал …жо үзэхэ хүсэл …үндэб гэхэдэ, 1972 …рил 1921 онойхиhоо …эр байгаа бшуу.

…эг Заволжиин та… …ратовска областиин …ска районой Кали… …рэмжэтэ колхозhоо …б. Би эндэ таряа… …гай бүлэдэ түрэ… …жэлдэ ажаhууhан, …айхан байдал …

…о тосхонойхидтоёо …дохи стрелково ди… Орлово-куриловска …дураараа ороод, …фронт дээрэ сагаан …й буудалдаан ту… …хабаадаа hэм.

…до түрүүшынхидэй …жо колхоздо оро… …39 онhоо 1963 он …эхэ гү, али 24 жэ… …а соо Калининай …колхозой түрүү… …hалтаряагүй хү… …н байнаб.

…элдэ түрүүлэгшэ …колхознигуудтаяа …бэрхэшээл дабаа… …й бологдоо hэн. …хүн зоной бай… …н, hайхан болгохо …одоо оролдодог …партидаа колхоз… …эдэг байгаа.

…игууд бүри дай… …тэ баян бардам …болоhон, айлнуу… …элдэб юумэн эл… …он юм. Теэд кол… …ай ажабайдалда …р hаад тойбо та… Хүдөө тосхондо …д үбгэд хүгшэд, …лэ үлөө hааб даа. …зоригоо хуха… Хүсэ шадалаа …хүдэлмэрилхэ, …шадаал hаа ехэ …ла, мяха, hooho, …caha үгэхэ гэжэ …оролдогшо hэмди. …уднай фронтдо …нөөсэ мүнгөөрөө 2 самолет худал… …н. Самолет ху… …абахын тула би …мянган түхэриг …

…замаа, үнгэрhэн …н харахадаа, дэ… …агүйб гэжэ омо… …дэглэнэб. Ажа… …а хэзээшье мар… …зарим ушарнууд …ангүй аргамни… …эр хүндэ 1921 …элеэр hанадагби. …аhaa, илангаяа …ын талаар хүндэ …олонгууд залуу …убликада үлэhэн …нис партиин ба …ын, тэрэшэлэн …эй зүгhөө хэм… …табашье hаань, …таряашад эгээн …элнүүдые үзөө …ушарнууд то… …байгаа: үлэсхэлэн… …хабантагша hэм… …тосхоной үхибүүд, …н хүнүүд үл …боложо, хара… …най үхэгшэ бэ… …хүнүүд үл зал… …утэхые гуйжа, …элөөд, айлнуудые …байhан юм. Тэдэнэй олонхинь айлнуудай хоорондо, ябууд дундаа. үйлсэдэ үхэдэг байhан.

Тон олонхи үгытэй таряашадта ямаршье мал үлөөгүй, эдеэ хоолдо хэрэглэхын тула алагдаhан юм, малаа тэжээхэ аргашье байгаагүй. Үлэсхэлэн таряашад зүhэмэт хилээмэнэй түлөө hүүлшынгээ хубсаhа хунар, гутал, гэр байраяашье нюдарган баяшуулда үгэдэг байhан. Хүдөө тосхоной таряашад бултадаа үлдөөгүй, үлэсхэлэнhөө боложо үхөөгүй hэн гэжэ ажаглаха хэрэгтэй. Баяшуул садатараа хилээмэ эдидэг, хашаланта байдалые hамбаашалан бэяжадаг байгаа. Нюдарган баяшуул зүhэмэг хилээмэнэй түлөө хүршэ үгытэйшүүлэйнгээ эдлэл хэрэгсэлнүүдые убайгүйгөөр абадаг, тиин нютагайхидайнгаа хүшэр хүндэ байдалые бүри бэрхэтэй болгодог бэлэй. Үмсын байдалhаа уг үндэhэтэй тиимэ ёhо гурим хаанта Россиhаа бидэндэ үлэhэн юм.

Түгэс оньhожоруулагдаhан томо колхозууд, совхозуудта бүхы таряашадай нэгэдэhэн мүнөө сагтахи байдал тад ондоо. Нягта харилсаа холбоо байгуулhан, ороной бүхы республикануудай союз тогтоон нэгэдэhэн хүдэлмэришэд, таряашад арад зондо ажана hайхан байдал хангахые хүсэдэг манай Коммунис партиин, Советскэ правительствын асари ехэ анхарал оролдолгын ашаар элдэб ушаралнуудые амжалтатайгаар дабана, тиимэ ушаралнууд хүн зондо балай ехэ гасалан тохёолдуулдагтүй байна. Жэшээлэн хэлэбэл, 1921 онойхиhoo сагай уларилай үлүү муу байhан 1972 ондо манай Новоузенска район ган гасуурта тохёолдоhон бэрхэшээлнүүдые зайсуулха зорилгонуудаа эршэмтэй түргэнөөр шиидхэнэ.

1921 ондо аймшагтай ган гасуур болоо бэлэй. Тиигэбэшье Ехэ Узень мүрэн шэргээгүй hэн. Сөөрэм сүнхэрэгүүд бултадаа уhатай байгаа. Харин мүнөө жэлдэ ондоошог ган болоо. 1972 оной ургаса ундалуулха ямаршье шииг нойтон, үнэндөө, ороогүй, бүхы сөөрэм сүнхэрэгүүд шэргэщоо. 1972 оной январьhаа август хүрэтэр манай колхозой оршом соо оройдоо 33 миллиметр шииг нойтон ороо. Май, июнь, июльдэ хуурай hалхин ходо үлеэжэ байгаа. Байгша оной хабар колхознай богонихон болзор соо, агротехникын заабаринуудые наринаар сахин, 14627 гектарта тарилга хэhэн, тэрэ тоодо уhалагдадаг 443 гектар участогтаа тарилга хэhэн байна. Ургаса тон hайнаар гансата гаража, хэлхылhэн аад, хуурай hалхинhaa, ган гасуурhaa уламжалан, саашадаа ургахаяа болишоо. Энээнhээ шалтагаалан бүхы тарилгамнай, уhалагдадаг талмайнуудhaa бэшэн, хосороо. Колхознай энэ жэлдэ моносогоршье ороoho абаагүй. Зүгөөр, иимэ ган гасуурай болобошье, манай колхознигууд хашалангүй ажаhууна. Тосхондохи соёлой байшан үдэр бүри хүдэлнэ, колхознигууд кино харана, тэдэнэй гэрнүүдтэ электричество яларна, радио дуугарна, угаалгын машинанууд нэжэгэнэнэ, мотоциклнууд, велосипедүүд hүндэлнэ. 14 колхознигто өөhэдын хүнгэн автомобильнууд бии, тэдэнэр мүнөө жэлдэ дүрбэн «Жигули» худалдажа абаа. Эдэ бүгэдэмнай арад зондо, совет таряашадта зол жаргалта байдал хангаха гэжэ парти болон правительствын оролдодогой ашаар туйлагдаа. Тиимэhээ манай колхознигууд ган гасуурта хашагданагүй. Эдэнэр талха таряагаар, овощоор мүнөө жэлдэ бүрин хангагданхай. Колхознай эдеэ хоолдо хэрэглэгдэхэ ороoho таряа гүрэнhөө абаад, зөөжэ асаранхай. Колхознигууд 1973 оной шэнэ ургасын гаратар хүсэд хүрэхэ юрын бэшэ, харин 70 процентын hагшамал гурил эдихэ байха. Айл зайжа, эдихэ хилээмэ гуйраншалhан хүнэй үзэгдөө гээшэ hаань, ухаа муутай болоо гэжэ үбгэн, залуугүй — бултадаа тоолохо hэн. Тиимэ хүн манда үгы, совет байтуулалтын үедэ байхашьегүй. Манай колхознигууд хэhэн ажалайнгаа түлөө hара бүри тогтоогдомол салин түлөөhэ абадаг. Иимэ гурим манай колхоздо бүри 1958 ондо тогтоогдоhон юм. Колхознигууд гэр байрануудые барина, саадуудые тарина. Колхознай юрэнхы ажалша байдалтай. Мүнөө жэлдэ олон техникэ: «К-700» гэжэ хүсэтэ тракторнуудые, комбайнуудые, автомобильнууд ба бусад машинануудые худалдажа абаабди. Ажахымнай арбан жэлэй hургуулиин шэнэ байшан барижа байна.

Партийна, Соведүүдэй ба хүдөө ажахын зургаануудай зүгhөө хүдөө ажахыда тон ехэ анхаралай хандуулагдадагай ашаар, ниитын адууhа малые, колхознигуудай хубиин малые тэжээлээр хангахын тула шухала бүхы хэмжээнүүд мүнөө абтажа байнхай. Колхозой ниитын малда хэрэгтэй шэмэтэ тэжээлнүүд гүрэнhөө абтаа. Манай областиин, Курганска областиин, Волгын баруун бэеын, аха дүү Латвиин республикын ажахынууд тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэридэмнай туhална. Саратовска областиин хүдэлмэришэд, ороной түмэр замай транспортын хүдэлмэрилэгшэд үбhэ тэжээл бэлэдхэхэ хэрэгтэмнай ехэ туhа хүргэнэ гэжэ мүн лэ тэмдэглэхэ шухала.

Манай колхознигууд тэжээл бэлэдхэлгэдэ хабааданагүй байдаггүй. Мүнөө жэлдэ уларилай тон муу байгаашье hаань, уhалагдадаг участогуудhaa бүдүүн тэжээл хуряалсаhан, 624 тонно силос дэpahан, үбhэнэй 424 центнер гурил бэлэдхэhэн байна. 300 шахуу колхознигууд энэ жэлэй туршада районhoo ондоо тээгүүр тэжээл бэлэдхэлсээ, мүнөөшье тэндэ хүдэлмэрилhөөр. Тэдээндэ шухала хэрэгтэй техникэ—12 трактор, 11 автомашина, пресс-подборщигууд, ондоошье техникэ үгтөө. Колхознай малайнгаа үбэлдөө байха байрануудые бэлдэжэ дүүргэнтэз. Механизаторнууд ерэхэ жэлдэ тарилга хэхэ газар, 14863 гектар паар хахалаад, хабарай тарилгын хүдэлмэридэ хэрэглэгдэхэ тракторнууд ба зэр зэмсэгүүдые бэлдэжэ байна.

Манай колхозой бүхы колхознигуудта ушарhан ехэ баярые Танда дуулгангүй байха аргамнигүй. Заволжидохи асари ехэ каналай барилга 1972 оной сентябриин 8-да —болзорhoo урид дүүргэгдээ hэн. Тодорхойлон хэлэбэл, Ехэ ба Бага Узенда, Заволжиин талада уhа дамжуулха Саратовска уhалалга-уhажуулгын канал ашаглалгада оруулагдаhан байна. Заволжиин таряашадай хэтэ заяанай хүсэлэн, Саратовhaa зүүн урдуурхи тала дайдые… уhалха тухай Совет засагай эхин дээрэ hанамжалhан В. И. Ленинэй хүсэлэн бэелүүлэгдээ.

Волгын уhан манай талада ерэнхэй. Энэ уhан ороoho таряанай ургаса, малай тэжээл, хүн зондо шухала овощ бардам хүрэхөөр абахадань колхознигуудта туhална. Манай, Калининай нэрэмжэтэ колхоз уhалагдадаг багашаг участогтай — оройдоо 443 гектар газартай юм, гэхэ зуура энээнээ ойрын жэлнүүдтэ 2500 гектар болотор үргэдхэхэдэмнай Волгын уhан туhалха байха. Тэрээнhээ гадна, уhанай үгыhөө шалтагаалан, хэрэглэгдэдэггүй байhан, халимал уhаар ундалуулагдаха 1200 гектар газар манда бии. Эндэhээ жэл бүри ороoho таряанай ургаса, үбhэ тэжээл хуряажа абадаг бололгодомнай Волгын уhан туhалха байха. Новоузенска район доторхи уhалагдадаг газар бүхы дээрээ 15 мянган гектарта хүрэтэр, халимал уhаар уhалагдадаг газар 44 мянган гектарта хүрэтэр үргэдхэгдэхэ.

Уhалагдадаг багашаг газартайшье hаа, тэндэhээ гектар бүриин 60 центнер үбhэ, 200 центнер hонгино хуряажа абаабди. Овощ ба хартаабха hайнаар ургажа, эдэ продуктнуудаар колхознигуудай хэрэглэмжэ бүрин хангаха аргатай болообди.

Уhа тарааха каналай ашаглалгада оруулагдаhанай түлөө, Заволжиин талые шэнэдхэн хубилгаха гэжэ оролдодогойнь түлөө түрэл Коммунис партидаа, Советскэ правительстводаа манай колхознигууд үнэн зүрхэнэй ехэ баяр баясхалан хүргэнэ.

Хүнүүд тушаа, совет хүниие, таряашан-коллективистые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ анхарал оролдолго гаргадагайнь түлөө Партидаа, тэрэнэй Центральна Комитедтэ баяр баясхалангаа элирхэйлэн мэдүүлхын тула энэ бэшэг бэшэбэб. Манай залуушуулые,манай халаае харахадаа омогорходогби. Аха үеынхидэй үзэхэ ушартай болоhон бэрхэшээлтэ ушаралнуудые эдэнэр мэдэхэгүй байна. Мүнөө жэл Заволжидо хүшэр ушарай тохёолдоhые залуу үетэн обёорношьегүй бэзэ.

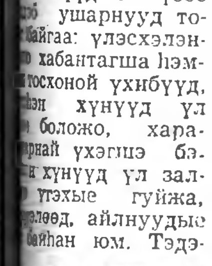
Хүдэлмэришэд болон таряашадай нэгэдэл, манай Совет Республикануудай Союз хүдөө ажахыгаа социалис ёhoop шэнэдхэн хубилгаа.

Энэ бэшэг—парти болон правительствын туhаламжаар шэнэ шэнэ амжалтануудые туйлажа, ажабайдалаа жэлhээ жэлдэ улам hайхан болгожо байдаг совет таряашанай ажабайдал тухай минии hанал бодол болоно.

М. КИТАЕВ.
1939 онhоо КПСС-эй гэшүүн.

Дмитриевскэ тосхон,
Новоузенска район,
Саратовска область.

«СОВЕТСКАЯ РОССИЯ» газетэдэ тунхаглагдаа.

…ТООГДОМОЛ …НУУД ТУШАА

…(ТАСС). Сибирь… …гдомол нуур, да… …шэнжэлхэ бүхэ… …дахи хуралдаан …адем-городто бо… …эрдэмтэд, гео… …логи, энергетикэ, …хы шэнжэлдэг, проект табидаг институдуудай, дээдэ hургуулинууд ба үйлэдбэриин эмхинүүдэй мэргэжэлтэд суглаанда хабаадаба.

— Ангар, Енисей, Обь, Вилюй гэхэ мэтэ Сибириин бусад мүрэнүүд дээрэ баригдаhан, баригдажа байhан мантан томо гидроэлектростанцинууд тон ехэ хэмжээтэй, тогтоомол нуур, далайнуудые бии болгоо,—гэжэ хуралдаанай эмхидхэлэй комитедэй түрүүлэгшэ, СССР-эй Наукануудай академиин гэшүүн корреспондент М. М. Одинцов тэмдэглээ. Иимэ нуур, далайнууд оршон тойронхи байгаалиие хубилгана. Тэрэшэлэн оршон тойрондоо арадай ажахын барилгануудые — заводууд, совхозууд, модо бэлэдхэдэг предприятинууд, тосхонууд болон ехэ харгынуудые бии болгоно.

Үйлэдбэриин талмайнуудые зүбөөр хэрэглэхэ, нуур ба далайнуудай эрье бүхэлхэ тодорхой хэмжээ ябуулгануудые хараалха, уhаар хангаха, инженерно-техническэ бусад асуудалнууд эрдэмтэдэй, мэргэжэлтэдэй шиидхэхэ зорилго болоно. Суглаанай зүблэхэ зүйлдэ эдэл асуудалнууд табигдаhан байна.

БАЯРАЙ ОЙДО ЗОРЮУЛАГДАҺАН ДЭБТЭР

МОСКВА. (ТАСС). СССР-эй байгуулагдаhaap 50 жэлэй ойтой дашарамдуулан. СССР-эй ЦСУ-гай бэлдэhэн «СССР-эй арадай ажахы. 1922—1972 онууд» гэhэн гусхай дэбтэр «Статистика» гэжэ хэблэлээр барлагдан гараба. Ажахын ба соёлой байгуулалтын ниитэсоюзна дүнгүүдhээ гадна, бүхы союзна, автономито республиканууд, область болон национальна округуудай хүгжэлтэ тэндэ харуулагданхай.

ОКТЯБРИИН ҺАЙНДЭРТЭ—АЖАЛАЙ БЭЛЭГҮҮД!

«Электромашина» заводой электромеханическа цехэй хабсаргагша коммунис ажалай ударник Курбатьева Валентина Сергеевна халаанайнгаа даабари 125 процентээр дүүргээд, 1973 оной январь hарын түсэбөөр ажаллажа байнхай. Коммунис ажалай түрүүшүүлэй районно следто хабаадалсан, эрхим ажалайнгаа түлөө үнэтэ шангаар шагнагдаhан юм.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. С. Курбатьева.

Шанда хүртэhэн ТҮРҮҮШҮҮЛ

Нютагай мэдэлэй предприятинуудай социалис мүрысөөнэй 3-дахи кварталай дүн hаяхан согсолон гаргагдаба.

Продукци худалдаха кварталай түсэбые 101,5 процент дүүргэhэн, үргэн хэрэглэлэй эд бараа бүтээхэ даабаряа 100,2 процент, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэб 104,4 процент дүүргэhэн Кабанскын лесхозой коллектив (директорынь нүхэр Попов, парторганизациин секретарь Стреж, рабочкомой түрүүлэгшэ Кулишкина) Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон профсоюзуудай областной Соведэй дамжуулгын Улаан тугта, 1200 түхэригэй мүнгэн шанда хүртэhэн байна.

Дамжуулгын Улаан туг 2200 түхэригэй мүнгэн шантайгаар Улаан-Үдын хирпиисын заводой коллективтэ (директорынь Иванов, парторганизациин секретарь Кочелев, завкомой түрүүлэгшэ Янькова) барюулагдаа. Энэ коллектив продукци худалдаха түсэбөө 104 процент, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ даабаряа 102,1 процент дүүргээ.

Хелгын леспромхозой, Бэрээнэй ОРС-ын коллективүүд дамжуулгын Улаан тугуудта, 800—1200 түхэригэй мүнгэн шанда хүртэбэд. Продукци худалдаха түсэбөө 101,3 процент, олзо оруулха даабаряа 100,5 процент дүүргэhэн Улаан-Үдын оёдолой фабрикын коллектив (директорынь Бужигеев, парторганизациин секретарь Просветова, фабкомой түрүүлэгшэ Радченко) дамжуулгын Улаан тугые 3400 түхэригэй мүнгэн шантайгаар абаха болоо.

2-дохи мүнгэн шангуудта Ивалгын лесхозой, Улаан-Үдын силикатна хирпиисын заводой, Улаан-Үдын гортопой, Хүртэйн ОРС-ын, худалдаа наймаанай байшангай, ажахын тоосооной 14-дэхи магазинай, 4-дэхи столовын коллективүүд хүртэhэн байна.

Романовска лесхозой, 23-дахи магазинай, худалдаа наймаанай техникын тусхай комбинадай, 18-дахи столовын, «Ремстройтрестын» харгы-барилгын управлени, «Ремстройтрестын» тусхай участогай коллективүүд 3-дахи мүнгэн шан абаха болоо.

Шулуутайн ОРС-ын коллективэй hайн хүдэлмэри тэмдэглэгдэhэн байна.

АМЖАЛТАТАЙБДИ

Түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдые hайн шанартайгаар бүри ехээр хэжэ, барилгын организацинуудые гүйсэд хангахын тула манай Таловкын заводой коллектив ехэхэн оролдолго гаргана. Цехүүдэй, мастерска участогуудай хүдэлмэришэн бүхэнэй дунда социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэнхэй. hара, недели бүри мүрысөөнэй дүн согсологдодог. Байгша оной гурбадахи кварталай дүн гаргахада, хэб хэдэг цехэй коллектив хамагhaa hайнаар хүдэлhэн байба. Эдэнэр заводой дирекциин, партийна болон профсоюзай организацинуудай зүгhөө дамжуулгын Улаан туг 50 түхэриг мүнгэн шантайгаар абаа бэлэй.

Арматурна, цехэй мастер Г. В. Разуваевагай даадаг участогай хүдэлмэришэд халаан бүриингөө даабари 15—20 процентээр үлүүлэн дүүргэжэ, хододоо hайн шанартай продукци бүтээн гаргана. Эдэнэй нэрэ соло Хүндэлэлэй самбарта бэшэгдэнхэй. Гурбадахи кварталай дүн гаргахада, энэ участогай хүдэлмэришэд бэшэнэйнгээ дундаhaa эрхимлэhэн байба. Эдэнэртэ дамжуулгын вымпел барюулагдаа.

Федосья Федоровна Батышевагай даадаг хэбшэдэй бригадада «Дальтранспром» трестын эрхим бригада гэhэн нэрэ зэргэ олгогдожо, 50 түхэригэй мүнгэн шан барюулагдаба.

hайн шанартай продукци ехээр гаргаhан хүдэлмэришэд хододоо урмашуулагдадаг. Олоной магтаал hайшаалда хүртэдэг. Олоороо оролдожо хүдэлхэдөө ехэ продукци үйлэдбэрилэнгүй яахаб. Манай Таловкын түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдэй заводой коллектив байгша оной юhэ hарын даабариhaa гадуур 1715 кубометр продукци бүтээн гаргаа бэлэй. Октябрь hара соо бүришье эдэбхитэйгээр хүдэлжэ гараа.

Заводоймнай хүдэлмэришэд жэлэйнгээ даабари декабриин 25-да дүүргэжэ, СССР-эй 50 жэлэй ойдо ажалай бэлэг барихаар зориглонхой. Энэ хүсэл эрмэлзэлдээ хүртэхэл байха даа.

С. БУРКИНА,
Таловкын түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдэй заводой түсэблэлгын таhагые даагша.

Түрүү hуури эзэлээ

Республикын Министрнүүдэй Совет болон профсоюзуудай Областной совет ургаса хуряалгын ба хүдөө ажахын продукт бэлэдхэлэй үедэ ажахынуудта хүдэлжэ байгаа автоколоннонуудай хүдэлмэриин 1972 оной сентябриин 3-дахи арбан хоногой дүн хаража үзөө.

«Трансельхозтехникын» 2-дохи транспортна предприятиин автоотряд (автоколоннын начальник нүхэр Игумнов, профсоюзай комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр Паглаева) түрүү hуури эзэлжэ, республикын Министрнүүдэй Соведэй болон профсоюзуудай Областной Соведэй дамжуулгын Улаан тугта, 1000 түхэригэй мүнгэн шанда хүртэбэ.

ДОЛООН ХОНОГООР УРИДЛАБА

Хориин аймагай хэлхээ холбооной зарим отделенинүүд байгша оной октябрь hарын. мүн 10 hарын түсэбүүдые болзорhoонь долоон хоногоор урид дүүргэбэ. Жэшээлхэдэ, Георгиевка тосхоной отделени (начальнигынь К. М. Бурдуковская) октябриин түсэбые 105,2, арба hарынхиие 113,4 процентээр дүүргээ. Хэлхээ холбооной нүүдэл 1-дэхи отделениин коллектив (начальнигынь Е. Г. Глебова) тус тустань түсэбөө 113, 103 процент дүүргэнхэй.

«Союзпечатиин» хүдэлмэрилэгшэ А. А. Милохова мүн лэ hайнаар хүдэлжэ, түрүүшүүлэй тоодо ороhоор үни болоо.

П. ЦЫДЫПОВА.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

БУРЯАДАЙ ГЕОЛОГИЧЕСКА УПРАВЛЕНИИН ХҮДЭЛМЭРИШЭДЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Ашагта малтамалнуудые бэдэрхэ хэрэгтэ амжалта туйлаhанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха:

Артюков Никифор Марковичые — Черемшанай геолого-бэдэрэлгын партиин үрэмдэлгын ахалагша мастер.

Аюров Аик Мункуевичые — Черемшанай геолого-бэдэрэлгын партиин проходчигуудай бригадын бригадир.

Духовников Владимир Федотовичые—Центральна геологическа экспедициин тематическа бүлэгэй ахамад геолог.

Плотников Юрий Васильевичые — Черемшанай геолого-бэдэрэлгын партиин ахалагша геолог.

Потамошнев Иван Григорьевичые — Буряадай геологическа управлениин геологическа таhагай ахалагша геолог.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан
1972 оной ноябриин 3.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР В. И. ИГНАТОВИЧ, О. В. СОКОЛОВ ГЭГШЭДТЭ БУРЯАДАЙ АССР-эй ГАБЬЯАТА ИНЖЕНЕР ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Ашагта малтамалнуудай нөөсэнүүдые бэдэрхэ хэрэгтэ габьяатай байhанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Габьяата инженер гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэ иимэ хүнүүдтэ олгохо:

Игнатович Владимир Ивановичта — Буряадай геологическа управлениин Центральна геологическа экспедициин ахамад геолог.

Соколов Олек Васильевичта — Черемшанска геолого-бэдэрэлгын партиин ахамад геолог.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан 1972 оной ноябриин 3.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР Н. Т. АНТОНЕНКЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын партийна, совет ба хүдөө ажахын эмхи зургаануудта үни удаан саг соо hайнаар хүдэлhэнэйнь түлөө түрэhөөр 60 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи агнууриин олзоборилгын ажахын управлениин начальник нүхэр **Антоненко** Николай Тимофеевичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан. 1972 оной ноябриин 3.

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө

АШАГ ЕХЭТЭЙ, ИНДУСТРИАЛЬНА ТҮХЭЛТЭЙ БОЛГОХО

Мүнөө үедэ оронаймнай хүдөө ажахы ашаг үрэ ехэтэй, индустриальна түхэлтэй болохо шатадаа гараад ябана. Энэ ямар удхатайб гэхэдэ, тэрэл эдлэжэ байһан газар дээрэһээ урдынхидаа орбол ехэ продукци абаха жэшээтэй. Тиихын тула хүдөө ажахын үйлэдбэрине үргэлжэдэнь оньһожоруулха, хими үргэнөөр хэрэглэхэ, газараа үһалха, намаг хатааха хэрэгтэ мүнгэ зөөри ехээр һомолхо, мүнөө үеын эрдэм, техникын түйлалтануудые үйлэдбэридэ үргэнөөр нэбтэрүүлхэ шухала болоно. Имагтал эдэ бүхы хэмжээнүүдые бэелүүлхэ зорилгоор 9-дэхи табан жэлэй түсэбөөр хүдөө ажахыда айхабтар ехэ — 129 миллиард түхэриг гэхэ гү, али урдахи табан жэлэйхиһээ 1,7 дахин ехэ мүнгэ зөөри һомологдоһон байна бшуу. Тэрэшэлэн манай республикыншье хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ мүнгэн урдынхиһаа нилээд ехэ гаргашалагдахаар хараалагданхай.

Гүрэн түрын һомолһон энэ ехэ мүнгэ зөөрине зүбөөр, ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхын тула түрүүшын ээлжээндэ ямар барилгада, ямар машина, түхеэрэлгэ абалгада зорюулхаб гэжэ ойлгохо байна. Тиигээгүй һаа, энэ мүнгэн холын хараата зорилгонуудые хүсэдөөр шиидхэхэ хэрэгтэ аша туһаяа сүм харуулжа шадахагүй бшуу.

Иимэ алдуу эндүү хэхэгүйн тула колхоз, совхозуудай үйлэдбэрине зүб шэглэлтэй болгохо эрилтэ табигдана. Хүдөө ажахын предприятинуудые тусхай шэглэлтэй болгохо гээшэ юун бэ гэхэдэ, ажахынуудай үйлэдбэриинь һалбаринуудые үсөөрүүлжэ, тэдэниие томо болгохо жэшээтэй. Тиихэдэ ажахыда үлөөгдэһэн һалбаринуудынь нютагай эрхэ байдалда зохихо, эгээн ехэ ашаг үрэ үгэмөөр байха ушартай.

Ажахынуудые тусхай шэглэлтэй болгоходоо үйлэдбэриие томодхожо, тэрэнэй технологиие сомор болгожо, ажал ехэтэй хүдэлмэринь үргэлжэдэнь оньһожоруулха, бүхы ажалынь нэгэ гуримтай болгохо, хүнүүдэйнь мэргэжэл дээшэлүүлхэ гэһэн удхатай. Эдэ бүгэдэ ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үнэ сэн хямдаруулха байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ манай республикада колхоз, совхозуудые тусхай шэглэлтэй, мэргэжэлтэй болгохо талаар зарим тэды юумэн хэгдэһэн. Илангаяа Кабанскын аймагта һүүлэй арбаад жэлдэ энэ талаар горитой алхам хэгдээ.

1963 ондо энэ аймагай бүхы совхозууд олон һалбаритай, тиимэһээ тэдэнь жэжэ, хүсэ багатайнууд байһан юм. Харин тэдэ ажахынуудые тусхай шэглэлтэй болгоһоор 6—7 жэл үнгэрөөд байхада иимэ дүн туйлагдаа. Шубуу үсхэбэрилхэ шэглэлтэй Кабанскын совхоз худалдаанда продукци гаргадаг 7 һалбаритай байһанаа 5-дань оруулжа, гол һалбариинь продукци 1963 ондо 30,4 процент эзэлдэг байгаа һаа, тэрэнь 1971 ондо 61,8 процент болонхой. Һү, мяха үйлэдбэрилхэ шэглэлтэй Байгалай совхоз 8 һалбаритай байһанаа хахадыень хорёожо, гол һалбаринуудайнь продукци 69,2 процент эзэлдэг болоһон байна. Гахай үсхэбэрилхэ мэргэжэлтэй болоһон Шергинскэ совхоз 7 һалбаритай байһанаа 3-дань оруулаад, гол һалбариһаань абтаһан продукци 15,4 процент эзэлдэг һаа, мүнөө 54,8 процентдэ хүргэгдэнхэй. Мүн Оймороой совхоз 8 һалбариһаа продукци абадаг байһанаа, тэрэнэй гурбыень улоожэ, гол һалбариһаа бүхы продукциин 88,3 процентыень абадаг болонхой.

Совхозуудые иигэжэ тусхай шэглэлтэй болгоходо, үйлэдбэриинь томодхохо арга олгогдоно бшуу. Жэшээнь, эндэхи совхозуудые тусхай шэглэлтэй болгохоһоо урид шубуу, гахай ажахы бүхэндэ үсхэбэрилэгдэдэг байбал, мүнөө шубуудынь гансал Кабанскын совхоздо, гахайнуудынь — Шергинскэ болон Оймороой совхозуудта үдхэгдэжэ, һаалиин мал Кабанскын, Байгалай, Оймороой совхозуудта тэжээгдэнэ.

Совхозуудай үйлэдбэрине томодхоходо, тэндэхи ажал ехэтэй хүдэлмэри оньһожоруулхада зохид боложе үгэнэ. Имагтал нэгэ адли хүдэлмэри хэгдэдэг томо үйлэдбэри дээрэ техникэ хэрэглэхэдэл, ашаг үрэ ехэтэй байдагынь мэдээжэ aаб даа. Мүнөө үедэ Кабанскын аймагай ажахынуудай үйлэдбэри оньһожоруулга бүхы республикын совхозуудай дунда зэргын хэмжээнһээ нилээд дээгүүр байна. 1970 оной дүнгөөр абахада (процентээр):

	Кабанскын аймаг	Буряадай АССР-эй совхозууд
Үнеэдые оньһон аргаар һааха	46	16
Мал үһалалга:		
үхэрнүүдые	83	31
гахай	96	80
Байра сэбэрлэлгэ:		
үхэрэй	26	14
гахайн	69	62
Тэжээл тараалга:		
үхэртэ	11	4
гахайда	69	59

Ажахынуудые тусхай шэглэлтэй болгоходо үйлэдбэриие үргэнөөр оньһожоруулхаһаа гадна, тэндэ хүдэлмэриин түрүү технологи нэбтэрүүлжэ, малшадай мэргэжэл дээшэлүүлхэ арга олгоно. Эдэ бүгэдын ашаар Кабанскын аймагай совхозуудта ажалай бүтээсэ нилээд дээшэлһэн байна. Хэрбээ үнгэрһэн табан жэлэй туршада (1966—1970 онуудта) урда тээхи табан жэлэйхитэй (1961—1965 онууд) жэшэбэл, республикын совхозуудта ажалай бүтээсэ 16 процентээр нэмэһэн байбал, энэнь Кабанскын аймагай совхозуудта 54,9 процентээр дээшэлһэн байха юм. Юрэнхы дээрээ эндэхи ажахынуудта ажалай бүтээсэ республикын колхоз, совхозуудай дунда зэргынхиһээ 61,6 процент дээгүүр байна.

Ажалай бүтээсын дээшэлхэ бүри хүдөө ажахын продукци абалга эрид ехэ болоно. Кабанскын аймагай ажахынуудые тусхай шэглэлтэй болгоһоор миил хоёр жэл үнгэрөөд байхада, эндэ мяха абалгань 1,6 дахин, тэрэ тоодо гахайн мяхан—3 дахин, шубуунай мяхан—2,2 дахин, һүн—... процент, хартаабха—... ехэ болоод байһан юм.

Үнгэрһэн табан жэлэй туршада Кабанскын аймагай хүдөө ажахын продукци абалга бүхы республикын дунда зэргын хэмжээнһээ нилээд дээгүүр байшоо. Тиихэдэ ... нэр гансахан мэргэжэл... һалбаринуудай продукци ... шэлүүлээ бэшэ, мүн хажуудахи ... риин бусад һалбаринуудые ... хүгжөөлсэһэн байха юм. ... һайшаалтай. Юуб гэхэдэ ... рим ажахынууд ямар ... һалбаряар мэргэжээд лэ ... һалбаринуудаа доро ... муу заншалтай. Иимэ ... гэжэхые дэмжэхээр бэшэ...

Тиимэһээ хүдөө ажахын ... лэдбэриие зүб шэглэлтэй ... хүгжөөхэ гээшэ тэрэнэй ... үрэ дээшэлүүлхэ, тэрэ ... зар дээрэһээ, тэдэл хүдэлмэри ... хүсөөр хүдөө ажахын продук... ци ехээр абаха арга ... бшуу.

Ц. ГАЛДАНО...,
экономическа эрдэм...
канди...

КПСС-эй РАЙКОМУУДТА

ЕРЭХЭ ЖЭЛЭЙ ЗОРИЛГО

ЗАКАМЕНСК. **(Телефоноор абтаба).** Барагдажа байгаа жэлэй байгаалиин «ударилай хүдөө ажахын үйлэдбэридэ хэды ехээр түбэг татабашье һаань, аймагай колхоз, совхозуудай ажалшад бэрхэшээлтэ ушарнуудһаа тунхарингүй, бүри эршэтэйгээр, оролдосо ехэтэйгээр хүдэлжэ шадаа. Гаргаһан оролдолгынь, габшагай ажалайнь үрэ дүншье һайн. Юһэдэхи табан жэлэй хоёрдохи жэлэй гурбан кварталай түсэб мяха тушаалгаар 114 процент, һү — 110 процент болоһон, нооһо бэлэдхэлэй жэлэй түсэб дүүрэнхэй.

Жэлэйнгээ жэшээгээр ороо һоншье яһала абтаа, сомогдоһон үбһэнэй хэмжээн нёдондонойхиһоо ехэ байна. Таряа хуряалга хорёод хоногой туршада дүүрэә. Урдань иимэ богони саг соо ургасын хуряагдаһан ушар үзэгдөөгүй хаш. Нёдондонойхиһоо 1189 гектараар ехэ намарай паар хахалагдаа.

Һайн жэшээнэй эдэ үрэ дүнгүүд ерэхэ жэлдэ аймагай ажахынуудай урдаа табигдаһан зорилгоёо бэелүүлхэдэнь горитой туһа нэмэри боложе үгэхэ байһаниинь эли.

Эдэ бүгэдэ жэшээнүүд КПСС-эй Захааминай райкомой ээлжээтэ пленум дээрэ хэлэн элидхэл соогоо партиин райкомой нэгэдэхи секретарь Н. Б. Михеев дурдаһан байна.

1973 ондо дамжан оролгодо һайнаар бэлдэхэ, ерэхэ малай үбэлжэлгын хаһые амжалтатайгаар үнгэргэхэ тухай асуудал зүбшэн хэлсэһэн энэ пленум дээрэ мүн хүдөө ажахын үйлэдбэридэ ушардаг дутуу дунда зүйлнүүд, шиидхэбэреэ хүсэд олоодүй хэрэгүүд тушаа ехэ хөөрэлдөөн болоо. Энэ талаар элидхэл доторшье, элидхэл зүбшэлгэдэ хабаадалсаһан нүхэдшье шүүмжэлхы ажаглалтануудые хэһэн, дурадхал һанамжануудаа оруулһан байха юм.

Тиихэтээ хамта ерэхэ шанэ жэлдэ, юһэдэхи табан жэлэй гурбадахи жэлдэ аймагай колхозууд болон совхозуудай бэелүүлхэ зорилгонууд тодорхойлогдоо. Тэдэнэй ёһоор болоходо, 1973 ондо малай тэжээлдэ хэрэглэгдэхэ ургамалнуудые тарихын тула 700 гектар шэнэ газар элдүүрилэгдэхэ байна. Тэрэ ехэ хүдэлмэри «Бурводстрой» трестын ПМК-гай, «Сельхозтехникын» аймагай отделениин коллективүүдэй эдэбхитэй хабаадалгатайгаар бүтэхэ юм.

Ерэхэ жэлэй тарилгын хүдэлмэридэ ашаглагдаха трактор болон хүдөө ажахын бусад зэр зэмсэгүүдэй заһабари февралиин 23-да дүүргэгдэхээр хараалагдана. Тарилгын эхилтэр 155 хүн механизаторай мэргэжэл шудалха һургуули дүүргэхэ байна.

Нниитын адууһа мал түргэнөөр түлжүүлхэ, шахан таргалуулха хэрэг улам нарижуулагдаха, технологинь гуримшуулагдаха. Тиигэжэ шахалта болон түлжүүлгэдэ табигдаһан үхэрэй толгой бүриин шэгнүүрые хоногой туршада адаг 800—900 граммаар нэмээжэ байха эрилтэ табигдаа. Гадна малай, илангаяа үхэрэй үүлтэр һайжаруулха асуудалда анхарал горитой хандуулагдаха болоно. Эгээл һүтэй үнеэдһээ түрэһэн 360 толгой эмэ тугал шэлэн илгагдажа, тусхай харууһан доро табигдахаар тодорхойлогдоо. Тэрэшэлэн малай тэжээлэй шанар һайжаруулха шухала болоно. Жэлэй туршада 950 центнер нарһанай шэлбүүһэ суглуулха, 551 центнер аарса дараха, 1.500 центнер хэмэл һү буйлуулха даабари баталагдаба.

Ерэхэ жэлдэ аймагайнгаа хүдөө ажахые улам хүгжөөхэ талаар хараалагдаһан зорилгонуудые лаб бэелүүлжэ шадаха байһанаа партиин райкомой пленумдэ хабаадагшад элирхэйлбэ.

Д. ДАШИЕВ,
«Ажалай туг» газетын редактор.

КОММУНИСТ тухай хөөрөөн

Һайн жэшээ харуулан...

БУРИ УХИБУУН ябахадаа би комбинезон гү, али ажалай тусхай хубсаһа үмдэһэн хүнүүдые харахадаа, тэдэниие ехэтэ хүндэлдэг, ажалаарнь омогорходог байгааб. Шэнэ байрын баригдажа байхыень хараад удаан зогсохош,—гэжэ хажуудахи нүхэрни холо руу хараад хөөрэнэ.

Тэрэнэй хаража байһан зүг тээшэ шэртэхэдэмни, Гусиноозёрск хотын барилганууд нэмжынэ. Тээ саана, нуурай эрьедэ Гусиноозёрскын ГРЭС-эй барилга...

Нүхэрни — Василий Иванович Козарис—барилгашан хүн. Москвагай областьдо хүдэлмэришэнэй бүлэдэ 1938 ондо түрэһэн байна. Эдир багадаа эхэ, эсэгэһээ хахасажа, 6 класс дүүргэнэнэйнгээ удаа ремесленнэ училищида орожо һуралсаа бэлэй. Дүүргэхэдээ слесарь-хабсаргагшын мэргэжэлтэй боложе гараба.

Училищи дүүргэшэдтэй хамта Ангарай гидроэлектростанциин барилгада ерэһэн байгаа.

— Бидэнэр, комсомолшууд, тэрэ үедэ Сибириин ехэ ехэ габшагай барилгануудта хабаадалсахые хүсэдэг байгаабди. Түрүүшын үеэр, энэмнай 1954 ондо һэн, бэрхэтэйшэг байгаа. Үбэлэй хүйтэндэ түмэртэй «нүхэсэхэ» гээшэ гайтайхан хэрэг. Теэд хэды тиимэ байбашье, барилгашадай эбтэй бүлэдэ Москваһаа ерэгшэд орожо шадаһан байнабди. Нэгэшье хүмнай гэдэргээ бусаагүй бэлэй.

— Минии хоёрдохи барилга Баян-Голой ТЭЦ болоно. Эндэ би гэрлээб. Хани нүхэрни Валентина мүн лэ барилгашан, бетонщица, хэдэн барилгада хабаадалсаһан, Баян-Голой һүүлээр хоюулан Щэтын областьдо ТЭЦ барилсаабди. Тэндэ би слесарь-хабсаргагшадай бригадираар ажаллааб. Бригададамнай ороной элдэб нютагуудһаа ерэһэн залуушуул байбашье, бэрхэ, эбтэй эетэй коллектив боложе шадаһан. Бултадаа хамта, бүхы бригадаараа Эрхүүгэй областиин Мамаканска ТЭЦ-эй барилгада ошоо бэлэйбди. Тэндэһээ би сэрэгэй албанда татагдаһан байнаб.

Мүнөө Василий Козарис Гусиноозёрск хотодо Зүүн Сибириин энергетикын томо барилгануудай нэгэн болохо Гусиноозёрскын ГРЭС-эй барилга дээрэ «Сибспецэнергомонтаж» участогай слесарь-хабсаргагшадай бригадые даагшаар ажаллана. Бригадань комсомол-залуушуулай коллектив гэһэн алдартай юм, барилга дээрэ түрүүшүүлэй зэргэдэ ябалсана. Хамта 7 хүн ажаллана. Халаанай, һарын даабари хододоо үлүүлэн дүүргэгдэнэ.

— Ажалаа зүбөөр түсэблэхэ, ажалайнгаа саг хүсэдөөр ашаглахые бултадаа оролдогшобди. Бэе бэедээ туһалалсан ажаллаха гээшэ маанадай ёһо заншал болонхой. Тиигэжэл бидэнэр һайн амжалта туйлана гээшэбди,—гэжэ бригадир коммунист Василий Иванович Козарис хөөрэнэ.

Мүнөө тэдэнэр квартальна котельнын барилга дээрэ хабсаралгын хүдэлмэри хэнэ, хараалагдаһан болзорһоонь урид дүүргэхээр шиидэнхэй.

Тус бригадынхид сүлөөтэйшье сагаа хамта үнгэргэдэг юм. Кино гү, али концертдэ, хизаар ороноо шэнжэлхэ Хяагтын музейдэ бултааран хамта ошоод байхыень харахат.

Залуушуулай бригадын гэшүүд һураха, эрдэм мэргэжэлээ, шадабаряа дээшэлүүлхэ ехэ дуратай. Энэншье ойлгосотой. Һураха гээшэ мүнөө үеын шухала эрилтэ гэжэ тэдэнэр һайса мэдэнэ. Слесарь Владимир Щербаков һайнаар ажаллахынгаа хажуугаар Зүүн Сибириин технологическа институдай промышленна ба гражданска барилгын факультедэй гурбадахи курсда заочноор һурана. Гагнуургшан Анатолий Кирьянов тус институдай хоёрдохи курсын студент. Василий Иванович өөрөө энэ институдай хоёрдохи курс амжалтатайгаар дүүргээд, һуралсалаа үргэлжэлүүлһээр. Эдэ гурбан нүхэд ойрын жэлнүүдтэ инженер-барилгашадай бүлэдэ орохонь шуу.

Ажаллажа байгаад һураха гээшэмнай тиимэ амархан хэрэг бэшэ aаб даа. Үшөө гэр бүлэтэй, үхибүүдтэй байхаш. Козаристан өөһэдөө гурбан хүбүүдтэй юм. Тэдэниие мүн лэ харууһалха, хүмүүжүүлхэ хэрэгтэй. Василий Иванович ёһотой эзэн, эсэгэ юм, гэрэйнгээ ажал хэхэдэнь Валентина Георгиевнадаа хододоо туһалжа байдаг.

Коммунист Василий Иванович Козарис ажал хүдэлмэридөөшье, ажабайдал, ажаһуудалдаашье бусадта бодото һайн жэшээ харуулжа, коллективтээ, нүхэдтөө хүндэтэй болоһоор үнинэй.

И. МАЛЬЦЕВ.

1965 ондо «Теплоприбор» заводто комсомол-залуушуулай бригада эмхидхэгдээ бэлэй. Мүнөө энэ бригадада гушан табан хүн ажаллана. Тэдэнэр барандаа үдэшын гү, али дээдэ һургуулинуудта һуралсадаг юм.

Комсомолой мүндэлһэн үдэрые угтуулан, энэ бригадынхид һарынгаа түсэб 120 процент дүүргээ. Хүдэлмэришэн залуушуулай дунда һургуули дүүргэһэн Таня Меняева, түмэр замай техникумдэ һурадаг Люба Родионова, цехэй комсорг, бригадир, ВСТИ-гэй 6-хи курсда заочноор һурадаг Нина Алимасова болон бусадай амжалтатай ажал тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарһаа) Таня Меняева, Люба Родионова, Нина Алимасова.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

АРАДУУДАЙ АХА ДҮҮГЭЙ НЭГЭДЭЛ

М. П. ГЕОРГАДЗЕ,
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь

1922 оной декабриин 30 — манай ороной түүхэдэ гайхамшагта удха шанартай ой юм. Энэ үдэр Москвада Соведүүдэй Бүхэсоюзна I съезд нээгдэжэ, олонациональна гүрэнэй — Совет Социалис Республиканууудай Союзай байгуулагдаһые соносхоһон бэлэй. ССР Союзые байгуулһан ушар пролетарска интернационализмын үзэл сурталай илан мандаһанай эли тодо гэршэ, Коммунис партиин ленинскэ национальна политикые бэелүүлһэнэй аша үрэ мүн.

Манай ороной арадуудай бүхы талаараа хүгжэжэ эхилхэ арга боломжо олгоһон агууехэ Октябриин илалтын һүүлээр В. И. Ленин федеративна гүрэниие байгуулха гэжэ оролдоһон юм. Национальна совет республиканудые нэгэдүүлхэдээ, адли тэгшэ эрхэ, һайн дура хүсэлые үндэһэ һуури болгохонь гол шухала байгаа.

Капиталис хүреэлэлгын эрхэ байдалда совет республиканууд нягта нэгэдэлгүйгөөр бээ хамгаалжа шадахагүй; республиканудай нэгэдэлгүйгөөр империализмын һандаргаһан үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хүгжөөжэ шадахагүй, ажалшадай ажаһуудал һайжаруулжа шадахагүй; имагтал совет республиканудай нэгэдэл болбол түсэбөөр гуримшуулагдажа байха ниитэ нэгэн социалис ажахы байгуулха арга боломжо олгожо үгэхэ гэжэ Ленин багша баримталан харуулһан юм. «Нацинуудай һайн дураараа нэгэдэхые хүсэнэбди, нэгэ нацинь нүгөө нацидаа хүсэрхэлгын али нэгэн аша гаргажа шадахагүй нэгэдэлые хүсэнэбди, хүсэд дүүрэн этигэл найдабарида, аха дүү ёһоной нэгэдэлэй мэдэрэлдэ түшэглэһэн, һайн дураараа болоһон, хүсэдөөр ойлгоһоһон холбоое хүсэнэбди» гэжэ Владимир Ильич онсолон тэмдэглэдэг һэн.

Арадуудай хани барисаае тогтоохын тула онсо илгаатай гүрэнэй байгуулалта хэрэгтэй болоо һэн. Тиимэ гүрэнэй байгуулалта хадаа олон ондоо национальностьнуудай ажалшадые социалис ёһоор нэгэдүүлхэ зуураа, тэдэнэй национальна өөрсэ зүйлнүүдыень, эрилтэнүүдыень хүсэд дүүрэнээр хангаха зэргэтэй байгаа. Федераци болбол энэ зорилгые дүүргэхэдэ туһалха болоо һэн. Россин Совет Федеративна Социалис Республика түрүүшын үедэ тиимэ социалис ёһоной федераци болоһон юм. Тэрэ хадаа автономиин үндэһэ һуури дээрэ Совет Федеративна гүрэн болоһон бэлэй. Тиигэжэ РСФСР-эй арадуудые нэгэдүүлхэ, жагсааха түб, ССР Союзые байгуулха үльгэр жэшээ тэрэ боложе үгөө юм. Зүгөөр Совет Россин али нэгэн булюу үүргэһээ боложе иимэ уялга тэрээндэ даалгагдаагүй, харин түүхын заршамда, ород арадай пролетариадай революционно габьяае, социальна, национальна сүлөөрэлгынгөө түлөө тэмсэжэ байһан арадуудта үнэн сэхэ туһаламжа хүргэһыень ажалша олониитын зүгһөө мэдэрһэн ушар болоһон шуу.

Хаанта засагые, империализмые унагаахын түлөө арадуудай хамтын тэмсэл, харин добтолгодо, дотоодын контрреволюцида эсэргүүгээр байгуулагдаһан совет республикануудай сэрэгэй-политическэ союз, Генуэдэ, Гаагада болоһон уласхоорондын конференциин үедэ республикануудай байгуулһан дипломатическа нэгэдэмэл фронт, граждан дайнай һүүлээр арадай ажахые һэргээн бодхоолгын үедэ манай ороной арадуудай тогтооһон бата бэхи холбоо барисаан — эдэ бүгэдэ совет арадай туйлалта болоһон юм. Хүдэлмэришэн ба таряашадай нэгэдэмэл хүсэнүүд лэ Октябриин революциин туйлалтануудые хамгаалжа шадаха юм гээд эдэ туйлалтанууд харуулаа. Эдэл туйлалтанууд олонациональна гүрэниие байгуулха бүгэдэ арадай хүдэлөөнэй үндэһэ һуури боложе үгөө һэн.

1922 оной октябрьда болоһон партиин ЦК-гай пленум совет республиканудые һайн дуранай үндэһөөр ССР Союз болгон нэгэдүүлхэ тухай Ленинэй заабариие бүрин һайшаагаа.

Пленумэй баталан абаһан тогтоол дотор иигэжэ хэлэгдэһэн юм: РСФСР, Украина, Белорусси болон Закавказска республиканудай Федерациин (Азербайджан, Армени, Грузи энэ федерацида ородог байгаа) хоорондо ССР Союз боложе нэгэдэхэ тухай договор баталха шухала, тиихэдэ энэ нэгэдэлһээ сүлөөтэйгөөр гараха эрхэ тус бүхэндэнь олгогдоһон байха зэргэтэй. Совет республиканудые нэгэдүүлхэ һанамжа хаа хаанагүй хүдэлмэришэд, таряашад болон түрүү интеллигенциин зүгһөө нэгэн дуугаар һайшаагдаһан байгаа. 1922 оной һүүл багаар болоһон республиканудай Соведүүдэй съезднүүд союз боложе нэгэдэхэ тухай шиидхэбэри абажа, энэ шиидхэбэреэ бэелүүлхые уряалаа һэн.

1922 оной декабриин 30-най үдэрэй часта Соведүүдэй Бүхэсоюзна түүхэтэ 1-хи съезд нээгдээ. Хүдэлмэрээ эхилхэ зуураа, делегадууд Ильичтэ амаршалгын бэшэг эльгээгээ һэн. Ильич тэрэ үедэ үбшэлжэ байһан дээрэһээ съезддэ хабаадаха аргагүй байгаа.

Ленин съезддэ байгаагүй, зүгөөр съездын боложе байһан үедэ «Национальностьнууд тухай гэхэ гү, али «автономизаци» тухай асуудал тушаа» гэһэн гайхамшаг зохёолоо хэлэжэ үгөө һэн. Энэ зохёол соогоо совет республиканудые автономито республиканудай эрхэтэйгээр РСФСР-эй бүридэлдэ оруулха гэһэн түсэбые хурсаар шүүмжэлээ.

Адли тэгшэ эрхэтэйгээр, һайн дураараа совет арадуудай гүрэнэй союз байгуулха тухай Ленинэй ёһо гуримуудай үндэһөөр ССР-эй Союзые байгуулха тухай Деклараци ба Договорые съезд баталан абаа һэн. Мүн эдэ ёһо гуримуудынь 1924 оной түрүүшын союзна конституциин үндэһэ һуури боложе үгөө бэлэй.

СССР-эй засаг түрын дээдын зургаан СССР-эй Соведүүдэй съезд, съезднүүдэй хоорондо—СССР-эй Центральна Гүйсэдхэхэ Комитет болоһон юм. ЦИК-эй хүтэлбэридэ республикануудан адли зэргын түлөөлэгшэд байха ёһотой гэһэн Ленинэй заабариие бэелүүлэн, ЦИК-эй түрүүлэгшэнэрээр России Федерациһаа М. И. Калинин, Украинаһаа — Г. И. Петровский, Белоруссиһаа— А. Г. Червяков, Закавказска Федерациһаа— Н. Н. Нариманов һунгагдаһан байгаа. 1923 оной июльдэ ЦИК-эй хоёрдохи сесси дээрэ СССР-эй правительство — арадай Комиссарнарай Совет Владимир Ильич Ленин толгойлогшотойгоор байгуулагдаа һэн.

Социализм байгуулгын үедэ ССР Союзай национально-гүрэнэй байгуулалтые саашадань һайжаруулха эрхэ нүхэсэл бии боложе үгөө. 1924 ондо Дунда Азида Туркмениин, Узбегэй союзна республиканууд бии болоо. 1929 ондо Таджигай автономито республика союзна республика болоһон юм. СССР-эй Конституциин абтаһан жэлдэ — 1936 ондо Казахай, Киргизэй союзна республиканууд бии болоо. Мүн лэ тэрэ жэлдэ Закавказска федерацида байһан Грузи, Азербайджан, Армени СССР-эй бүридэлдэ тус бүридөө адли эрхэтэйгээр ороһон бэлэй. 1939—1945 онуудай туршада украин арадай, 1939 ондо белорус арад аха дүүнэрээрээ дахинаа нэгэдэһэн ушар манай орондо шухала удха шанартай үйлэ хэрэг болоо һэн. 1940 ондо Латвиин, Литвагай, Эстониин ажалшад революционно тэмсэл хэжэ, Совет гүрэн байгуулаа һэн. Тиигээд Латвиин, Литвагай, Эстониин республиканууд һайн дураараа ССР-эй Союзда ороо һэн. Молдаван арадай нэгэдүүлэгдэһэнэй ашаар Молдавиин автономито республика союзна республика болоо юм. Советскэ Союз байгуулагдаһан үдэрһөө хойшо 50 жэлэй үнгэрөөд байхада олонациональна түгэс хүсэтэй гүрэн болонхой. Энэ гүрэн 15 союзна республиканудые нэгэдүүлнэ. Тэдэ республиканууд мүн өөһэдөө 20 автономито республиканудые, 8 автономито областьнуудые, 10 национальна округуудые нэгэдүүлнэ.

СССР-эй засаг түрын, хүтэлбэриин органуудай байгуулалта болбол манай гүрэнэй союзна шэнжэ шанартай байһые элитээр харуулна. Манай ороной засагай дээдын орган—СССР-эй Верховно Совет—адли тэгшэ эрхэтэй хоёр палатануудһаа — Союзай Совет ба Национальностьнуудай Соведһээ бүридэдэг юм. Тиихэдэ Национальностьнуудай Соведтэ бүхы союзна, автономито республиканудай, автономито областьнууд болон национальна округуудай түлөөлэгшэд оролсодог юм. Гүрэнэй түлөөлэлгэтэ дээдэ органой иимэ хоёр палатаһаа бүридэһэн байгууламжа ороной бүхы арадуудай ниитэ аша туһые харалсахаһаа гадна, мүн арадуудай национальна онсо өөрсэ хубиие харалсаха арга боломжо олгоно. Энэ арга боломжо засагай дээдын органой баталан абаһан хуулинууд, арадай ажахын түсэбүүд, бюджет дотор харагдадаг ба совет арадуудай хани барисаанай бүхы талын харилсаанай политикаар бэелүүлэгдэнэ. СССР-эй Верховно Соведтэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ, Верховно Сүүдтэ мүн лэ союзна республиканудай түлөөлэгшэд байдаг. Энэ ушар СССР-эй Конституцяар хараалагдаһан юм. Тиихэдэ СССР-эй гүрэнэй органууд ажалаа ябуулхадаа, ниитэ союзна хэрэгые харалсахаһаа гадна, мүн тус тус республиканудай хубиин хэрэгые харалсаха аргатай байна.

Гадна совет хуули гаргаха ёһо гуримда союзна, мүн республиканудай эрилтые харалсаха гурим байдаг. СССР-эй Верховно Совет диилэнхи олон дуугаар гансал хуули гаргалгын үндэһэ һуури баталдаг юм гэхэ гү, али бүхы ССР Союздал хабаатай дүрим болон гуримуудые тогтоодог байна, харин тэдэниие саашадань хүгжөөлгэ хадаа национальна болон бусад онсо ондоо илгаануудые хараадаа абалсажа, республиканууд өөһэдынгөө хуули гаргадаг байна.

Ороной гүрэнэй ба ниитэ-политическэ хэрэгтэ арадуудай эдэбхитэйгээр хабаадал-

БУРЯАД ЛЕКТОРНУУД ЯХАД АЙЛШАЛБА

...жэлнүүдтэ «Зна-... бүгэдэй манай Буряа-... тарифнаалди хуршэ область, ...айлнуудай организаци ...лекторнүүдээ андал-... лекци уншуулдаг гү-... боложо байна. ...республикын ажал-... Эрхүүгэй, Шэтын ...лекци уншадаг юм. ...лекторнүүд зэлжээдэг ...айлшалдаг, ...Агын нацио-... округууд ошодог, тэн-... ажалшадай үмэнэ лекци...

...бүлгэмэй лектор ...Волгоградска об-... лекци уншаал... ...хайхан ёhо зан-... ...үргэлжэлүүлэгдэhээр. ...байгуулагдаhаар

50 жэлэй ойдо зорюулагдаhан хэмжээ ябуулагдануудтаа хабаадуулхын тулада Яхадай автономито республикын областной профсоюз, «Знание» бүлгэмэй Яхадай организаци лекторнүүдэй ажалдаа дурадхалтайгаар манай организацида хандаhан байгаа. Тингэжэ эрдэмэй кандидадууд В. Н. Битуев, В. Ц. Найдаков гэгшэд Якутск айлшалаа.

Лекторнүүдэй ошоходонь, Яхадай республикын түб хотодо соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй семинар боложо байба. Эдэнэр семинарта хабаадагшадай үмэнэ лекцинүүдые уншаа. Мүн Якутск хотын ажалшадай үмэнэ лекцинүүдые уншаhан байна. «Хүн бэ соёл гэгээрэл», «Коллектив ба хүн», «Хүнэй hанал бодол, бэеэ абажа ябаха гурим ёhо» гэhэн темэнүүдээр нүхэр Битуев лекци уншаа.

«Искусствын нэгэ янзань театр мүн», «Мүнөөнэй эрхэ байдалда ажалшадые эстетическэ хүмүүжүүлхэ зорилгонууд», «Искусство, литература гэхэ хүнэй хүмүүжэн болборсоно хэрэгтэ шухала түлэхисэ мүн» гэhэн темэнүүдээр В. Ц. Найдаков лекцинүүдые уншаа.

Мүн үзэл сурталай хүдэлмэрилэгшэдэй семинар дээрэ 50 жэл соо Буряад ороной искусство ба литературын хүгжэлтэ тухайда В. Ц. Найдаков хөөрэжэ үгэбэ.

ССР Союзай байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаhан Яхадай гүрэнэй университедэй научна конференциин пленарна заседанида манай эрдэмтэд байлсаа. Гадна мульhэтэ дайдые шэнжэлдэг институдай эрдэмтэдтэй уулзаhан байна.

Манай лекторнүүд хойто зүгэй арад зоной: чукча, юкагир, нанай, нивх, долган болон бусад яhатанай уран зохёолшодой зүблөөндэ хабаадалсаhан байна.

Эдэ курсанууд болон семинарнуудые эмхидхэгшэд манай лекторнүүдэй уншаhан лекцинүүдтэ hайн сэгнэлтэ үгөөд, нимэ ёhо гурим саашадань үргэлжэлүүлэе, түhатай гэжэ hанамжалhан байна.

Ф. МАЛАКШИНОВА,
«Знание» бүлгэмэй Буряадай организациин референт.

АЙЛ БҮХЭНДЭ—ГАЗЕТЭ, ЖУРНАЛ

АЖАhУУДАЛДАМНАЙ ГЭРЭЛ ТУЯА

АЖАЛ хүдэлмэридөө эсэшоод үдэшэнэнинь амаржа hуухадаа гү, али ажалайнгаа забhарта газетэ, журналнуудые абажа уншаадхихадаа, хүнэй бэе гансата амаршахадал, ухаан бодол hонор болоодхиходол болодог гээшэ ха. Аянда ябахадаа, үгышье hаа холо худөө хээрэ мал адуулжа ябахадаа газетэ, журналтай hаа, одоо hанаа амар байхаш. Тиихэдэ газетэ, журналууд үнэн hайн нүхэд мэтэ дүтөөр hанагдаха. Тэдээн соохоо урда тээнь мэдэхэгүй юумэнүүдээ мэдээжэ абахаш, дуулаагүй юумэнүүдээ дуулажа hониржохош. Түрэл орон дайдынгаа болон бүхы түби хизаарнуудай, гүрэн түрэнүүдэй шухала hонинтой танилсахаш. Эрдэм ухаанай hүүлшын түйлалтануудай эгээл эрхимүүдыень тэндэ олохош. Арад түмэнэй ажаhуудал, амжалта, габьяа, хараа бодол, зорилгол түхай мэдэжэ абахаш. Олон ондоо арадуудай дундаhаа ургажа гараhан уран зохёолшодой бүтээлнүүдые хүжарлан уншахаш. Тиимэhээл газетэ, журналнууд хүн бүхэнэй эхэрал таталдаг, hанаашень булядаг ёhотой.

Ажабайдалайнгаа hайжарха, соёл культурынгаа дээшэлхэ тума хүнүүд газетэ, журналнуудые олоор захидаг болонхой. Тингэбэшье хүн зоной дунда газетэ, журналнуудые олоор тараалга хадаа онсо шухала үдхатай байдаг. Энэ шухала хэрэгтэй үрэ дүн олонитын дунда хэблэл тараагшадай шударгы оролдолгоhоо дулдыдадаг.

Нютагаймнай хэблэл тараагшад «айл бүхэндэ—газетэ, журнал» гэhэн уряа доро эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажаллажа байна.

Утаатын хэлхээ холбооной таhаг арад зоной дунда хэблэл тараалгаар жэл бүри аймаг соогоо шалгаржа гарадаг. Нютагаймнай хэлхээ холбооной начальник Александра Гундуева айл зоноймнгоо дунда хэблэл тараалгаар эрхим үүсхэлтэй, оролдосотой шударгы хүн юм. Тэрэнэйл оролдолгоор нютагаймнай айл бүхэн газетэ, журналнуудые абажа уншадаг.

Байгша ондо Утаата, Далахай нютагуудай хүн зон хамта 1020 хэнэг газетэ, журналнуудые абана.

Эрхэ жэлдэ энэ заhаа үшөөл олон газетэ, журналнуудые нютагаархинайнгаа дунда тараажа зорилготойгоор хэлхээ холбооной отделениин даагша Александра Гундуева түрүүтэй почтальонууд пенсионер Буда Шагдурович Гармаев, Цыбикжап Доржиевич Бальжанов, Мария Ламаева гэгшэд шармайн оролдожо байнад.

Буда Шагдурович Гармаев Далахайн совхозой хоёрдохи отделениин малшадта, гүүртэнүүд дээгүүр почто зөөдэг юм. Тэрэ отделениингээ ажалшадай дунда жэл бүри хэблэл олоор тараадаг.

Мүн совхозой нэгэдэхи отделениин холын малшадта Цыбикжаб Доржиевич Бальжанов почто абашадаг. Тэрэнэй эдэбхи оролдолгын ашаар отделениин малшад бүхэн дуратай газетэ, журналнуудаа захижа уншадаг.

Мүнөө октябриин хорин болотор совхозой хоёр отделениин хамта 950 хэнэг газетэ, журналнуудта захил хэгдэнхэй.

Нютагаймнай зон, илангаяа «Буряад үнэн» газетэе олоор абажа уншадаг юм. Байгша ондо нютагаархинай 131 хэнэг «Буряад үнэн» абана. 110 хэнэг энэ газетэ эрхэ жэлдэ захигдаад байна. 30 хэнэг «Правда Бурятии» захигдаа. Эрхэ жэлэй хэблэл тараалгын болзорой дүүрэтэр республиканска газетэнүүднай үшөөшье олоор захигдаха байха.

Гэбэшье совхозой ажалшадай дунда партийна хэблэл тараалга тон үсөөдэнэ. Совхозой партийна организаци 58 коммунистнүүдһээ бүридэдэг. Зүгөөр совхозой хоёр отделенидэ ороодоо 31 хэнэг «Правда», «Известия»—2, «Сельская жизнь»—7, «Труд» — 1, «Экономическая газета»—4, «Комсомольская правда»—15 хэнэг захигдаа. Партийна журналнууд бүришье үсөөн. Жэшээнь, «Партийна жизнь» 3 хэнэг, «Коммунист» — 2, «Молодой коммунист» — 1, «Комсомольская жизнь» — 16, «Политическое самообразование» — 7 хэнэг захигдаhан байха юм.

Энээн дээрэhээ харахада, хэблэл тараалгын үедэ нютагай партийна коммунистнүүдай эдэбхи үүсхэл багатай байhаниинь элирнэ.

Партийна организацин зүгhөө манда тушаалжа үзүүлэгдэнэгүй гэжэ нүхэр Гундуева хөөрэнэ. Хэрбээ сашаадаа ингээд байбалынь, ерэхэ жэлэй партийна хэблэл тараалга балайшье бирагдахагүйнь ха. Тиибэ haбашье айлнууд барандаа газетэ, журналнуудые абажа уншахал даа. «Хүн бүхэндэ — газетэ, журнал» гэhэн зорилгоо haбашье дүүргэхэ ёhотойбди.

Ф. ЦЫРЕНЖАПОВ.
Захааминай аймаг.

Сталинградтахи тулалдаануудай
30 жэлэй ойдо

hАНДАРААД БОДОhОН ГОРОД

30 жэлэй урда тээ, 1942 оной зун Волгын эрье шадар бүхэлэн хоёрдохи дайнай эгээн лэ ехэ байлдаануудай эхин болоо hэн. Волго дээрэхи энэ городые хамгаалагшадай дунда Советскэ Союзай бүхы шахуу үндэhэ яhатанай түлөөлэгшэд бии байhан юм. Фашис булэг армиин 330 мянган сэрэгшэдые бүтэ сохилгоор, плендэ абалгаар энэ тулалдаан дүүргэ hэн. Сталинград шадар фашис сэрэгүүдэй үрешхүйдэлтэй улажалан, дайнай хоёрдохи дайнда эрид ехэ хубилалта болоо бэлэй.

Сталинградтахи дайшалхы тулалдаанай дүүрэhэнэй хойно городые hэргээн бодхоохо Советскэ Союзай республиканнуудай түлөөлэгшэдэй хабаадалсаа. Волго дээрэхи городые хамгаалагшад, тэрээн hэргээгшэд тухай «Огонёк» корреспондент Виктор Сапов нигэжэ хөөрэнэ.

ЭДЭНЭР СТАЛИНГРАДЫЕ ХАМГААЛАА

Совет далайн ябаган сэрэгэй 1942 оной сентябриин hүни Волгын баруун эрьедэ гараа hэн. Красный ... тосхон шадар мурэн доотолон оройн фашис ... моряагууд үглөөгүй тулалдаа бэлэй. Михаил Паникаха шадар ... гэрэлтэй хоёр ... бараад, түрүүшын ... мүлхибэ. Ойрын ... байтарнь, ... hомон тудаа. Гал ... танк тээшэ Михаил ... танк ... хоёрдохи бутылкаля ... Тиин тэрэ танк ... тэhэрбэ.

Михаил Паникаха—украин... Сталинградай түлөө байлдаанай үедэ Советскэ Союзай олон үндэhэтэдэй хүнүүд — Волго дээрэхи городые хамгаалагшадай габьяа байгаа.

Волгоград ошогшодто «Павловэй байшан» гээшые хараха. Генерал Александр Родимцевэй 13-дахи гвардейскэ дивизиин сержант Яков Павловой отделени 1942 оной сентябрьта Ленинэй талмай дээрэхи дүрбэн дабхар шулуун гэрые эзэлээд, ... тулалдаhан юм. ... Гурба ... Иван Афанасьевай ... тэдэнэртэ тулалдаа ...

Павловой байшангые хамгаалагшад, ... сэрэгшэд: ... Павлов, Афанасьев, Александров, Воронов, Глущенко, Сабгайда, Якименко, ... Мосиашвили, Турганов, Тургунов ... Скуба, татарин ... байhан юм.

Сталинград шадар дайнай ... 1942 оной зун гитлеровецүүд ... «Павловэй байшангые» хамгаалагшад ... байлдаанда ...

этигдэр байба. Дайсанай сэрэгүүд олон дайшалхы техникээр нилээд бүлөү байhан. Илалта тухай хуушанануудые хэблэхын тула гитлеровско 6-дахи армиин штабта литографическа шулуун асаргадаhан байха. «Сталинград булигдан унаа» гэhэн үгэнүүд тэрэ шулуун дээрэ hиилэгдэhэн юм. Гэбэшье байдаан 200 үдэрэй, hүниин туршада үргэлжэлөө. Нигэжэ 1942 оной үн ба намар Улаан Армиин хэhэн гол байлдаанууда «Волгын оршондохи городые хамгаалагшад илажа гараа. «Волгоhоо сухарижа болохогүй» гэhэн ород снайпер Василий Зайцевай үгэ тэдэнэртэ тангариг болоhон байна. Дайсаниие hамна зада сохихо, Сталинградые хамгаалха гэhэн адли хүсэлэнтэйгээр дайлалдажа эрэлхэгээр дайлалдажа, эдэ үгэ нүүдэр эдэй хэлэнүүд дээрэ дахин дахин дабтагдаг hэн.

Волгоградай эрхим үйлэсэнүүд украинец Михаил Паникахын, «Павловай байшангай» баатарнуудай, Советскэ Союзай бусад 75 геройн нэрээр нэрлэгдэнхэй.

ЭНЭ ГОРОДЫЕ ЭДЭНЭР hЭРГЭЭН БОДХООГОО

Дайнай урда тээ 126 промышленнэ предприятиитай, 40 мянган гаран байрын гэртэй байhан Сталинград 1943 оной февральда сүм hандаршоод байгаа бшуу. «Город хосорон hалаhхай, тэрэниие hэргээжэ шададахагүйт. Хосорhон юумэ хэн нэгэнэй амидыруулан hэрбэн бодхоон ябахагүй гээшэ байhаб» гэжэ США-гай элшэн сайд тиихэдэ байhан Дэвис городые хараhанай hүүлээр хэлээ hэн.

Тингэбэшье энэ город hэргээгдээ бэлэй. 1943 оной зунай эхээр Сталинградай hандархай вокзалай перрон дээрэ барилгашад-эдэбхитэдэй түрүүшын бүлэг Татарhаа ерэжэ буугаад, тэдэнние комсомолка Хабиба Юсупова толгойлhон юм. Эдэнэр гэрэй гэшхүүрнүүдые талмай табсангуудые, олиндаж ба окопуудые байра болгоод, хүдэлмэрилжэ орoo бэлэй. Тэдэнэй 20 мянган сасуутан-hайн дуратан Узбекистан.. Таджикистан, Киргизи, Армени ба Грузиhаа, мүн Бурядай республика, Мордва, Чуваш болон Россин Федерациин бусад областиуд, хизаарнуудhаа ерэhэн юм.

«Мы отстоим тебя, Сталинград!»гэhэн үгэнүүд hандаргадаhан гэрнүүдэй нэгэнэй ханада байhан. Дайшалхы нүхэдэйнгөө хүсэлэнтэй байгаа. Хэншебэ, хүбүүдэй нэгэниинь «отстоим» гэжэ үгэдэ «р» үзэг нэмээн бэшэжэ, «остроим» болгоо. Тиин лозунгын удхань хубилжа, «Сталинград, шамайе хамгаалхабди» гэhэн ороодо «Сталинград, шамайе бархабди» гэhэн шэнэ удхатай болоо hэн.

Тэрэ үеын газетэнүүдтэ эрхим барилгашадай нэрэнүүд дурдагданхай. Хэд бэ гэхэдэ шулуушад: эстонка Айно Платайс, украинка Светлана Либо, белорус Григорий Кристов, еврейка Ада Вайнштейн болоно. Модошо дархан, бетонщик, токарь, слесарь, прокатчик гэхэ зэргын эршүүдэй мэргэжэлые басагад шудалhан байха. «Красный Октябрь» гэжэ металлургическа заводой 1941 ондо hэргээгдэхэ үедэ булад хайлуулагшын түhалагшанарай дуталдахадань, Прасковья Тебуля, Мария Либавская гэгшэд энэ мэргэжэл шудалба.

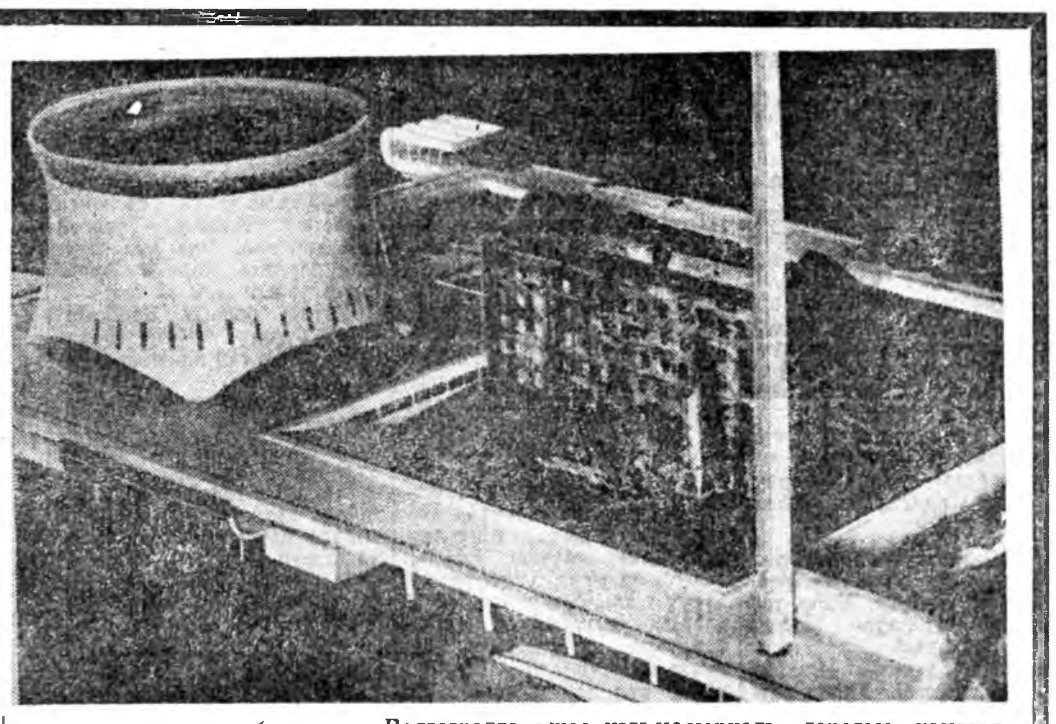
Сталинградые hэргээн болхоохын тула Советскэ правительство 195 миллион түхэриг hомолоо. Баатар- хотодо түhаламжа үзүүлхэ хэрэгтэ хамаадаагүй хүн тииходэ СССР болохо олдохогүй байhан. Грузини, Азербайджанай, Таджикистанай ажалшад Сталинградые hэргээхын тула 9 миллион түхэриг суглуулаа бэлэй. Байлдаанай дүүрэhэнэй удаадахи губа hарын турша соо Сталинградай фондодо совет эрхэтэд 50 миллион түхэриг оруулhан юм. Дунда Азиин ба Уралай барилгын гурбан трест энэ хотодо элшэгдээ hэн. СССР-эй олон зуун предприяти онсодыноо эрхим мэргэжэлтэдые элшэгдээ бэлэй.

Хахад жэлэй үнгэрөөд байхада байрын түрүүшын гэрнүүд, заводуудай корпусууд Сталинградта бодхоогдоо. hэргээгдэhэн тракторна, «Красный Октябрь» ба бусад заводууд хүдэлжэ эхилээ.

Бүхы оромнай Сталинградые хамгаалаа. Бүхы оромнай тэрэниие hэргээгээ. Волгын эрье дээрэхи городой түрүүшын hэргээгдэhэн үйлсэ 96 найрамдалай гэжэ нэрлэгдэhэн юм. Узбегэй, Таджигай, Мариин, Татарай, Башкирай, Буряадай, Яхадай, Украинын, Ородой үйлсэнүүд энэдэ бии. Баатархотын барилгада-Сталинградые hэргээхэ... Сталинградые hэргээхэдэ hэргээлгэдэ, барилгада арадуудайнь түhа хүргэhэн союзна ба автономито республиканнуудай нэрээр олохон үйлсэ нэрлэгдэhэн байна.

Мүнөө Волгоградта, мүн областиин дотор 100 гаран арад үндэhэтэн ажаhуудаг.

Виктор САПОВ,
АПН-эй Волгоградска областьдохи корреспондент.

Волгоградта үшөө нэгэ мемориаль—городые хамгаалагын музей ба Сталинградай байлдаанай панорама бии болохо гэжэ шиидхэгдэ. Тус мемориальда тээрмын гэр оруулагдаха юм. Тэндэ 1942 оной сентябрь-октябрь hарануудта Волгодо ошохо харгые хааhа байhан полкын командирай, абаган сэрэгшэдэй ротын командирай пункт байhан юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: панорамын проект. Энэ проектээр мүнөө барилгын хүдэлмэри эхилээ.

ЭМХИТЭЙГЭЭР ҮНГЭРГЭГДЭБЭ

Газетэнүүд болон журналнуудай захилта дүүрэжэ байна. Энэ харюусалга ехэтэй хүдэлмэридэ Мужыхын дунда hургуулиин багшанар жэшээ харуулна. Эдэнэр нэн түрүүн республикынгаа «Буряад үнэн», «Правда Бурятии», «Бурядай залуушуул» гэhэн газетэнүүдые захиба. Тиихэдэ «Байгал» журналаа hаншье мартаагүй.

Химиин багша Е. З. Янгутов, ород хэлэнэй багша Р-Х. Санжимытыпова табин — таян түхэригтэ захил хэhэн байна. Залуу багшанар С. Р. Ломноева, А. Е. Мологоров болон бусад баhашье олон газетэ, журналнуудые захиба.

Энэ харюусалгата хэрэгые hургуулиин библиотекые даагша Е. Е. Янгутова оролдосотойгоор үнгэргэбэ. Хамта дээрээ багшанар 853 түхэригэй захил хэжэ дүүргэ.

Д-Н. ХАЛХАРОВ.
Ярууны аймаг.

БАГДАД

Октябриин ойн баярай хүндэлэлдэ

ТАСС

Агууехэ Октябриин социалис революциин 55 жэлэй ойдо зорюулагдаhан фотовыставкэ Ирагай ниислэл хотодо нээгдэбэ. Аккабайдалай элдэб hалбаринуудта Советскэ Союзай амжаhан ехэ түйлалтануудые выставкэ үргэнөөр харуулна.

Империализмда эсэргүүгээр, эб найрамдалай ба дэбжэлтын түлөө совет арадай эдэбхитэйгээр тэмсэжэ байhыень энэдэ табигдаhан фотозурагууд элирхэйлнэ гэжэ Ирагай информациин министр Хамид Альван Аль-Джабури выставкэ нээхэ нэйнгээ hүүлээр мэгтаал hанамжаяа дэбтэртэ бэшээ.

ГУАЯКИЛЬ

СОВЕТ СОЁЛОЙ НЕДЕЛИ ЭКВАДОРТО ЭХИЛБЭ

ТАСС

Агууехэ Октябриин социалис революциин 55 жэлэй ойдо, СССР-эй байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаhан совет соёлой недели Эквадорой ниислэл хото—Китэдэ эхилбэ. Соёлой харилсаа байгуулха Эквадорой ба Советскэ Союзай институт, Эквадорой соёлой байшан тэрэниие эмхидхэ. Энээнтэй дашарамдуулан, Эквадорой соёлой байшанда нээгдэhэн фотовыставкэдэ олон үндэhэ яhатанhаа бүридэhэн Совет гүрэнэй арадуудай ажабайдал, ажал хүдэлмэри тухай хөөрнэ. Неделиин үнгэргэгдэхэ үедэ баярай суглаанууд болохо.

АЛЖИР

АНДР-эй Революционно Соведэй түрүүлэгшын үгэ

ТАСС

Сүүлээтэ, бэеэ даахан байдалай ёhо гуримуудые баримталдаг бүхы оронуудтай Алжир харилсаа тогтоонхой гэжэ АНДР-эй Революционно Соведэй түрүүлэгшэ Х. Бумедьен, Алжирай революциин 18-дахи ойн баяр дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлбэ.

Аграрна реформодо hаад тойбо татагдахаа болижо байна. Тиин үгытэй таряашадай дунда 1 миллион гектар газар хубаагдажа үгтөө гэжэ тэрэ хэлэбэ.

ВАРШАВА

СЭВ-эй САГ ҮРГЭЛЖЫН КОМИССИИН ЗАСЕДАНИ

ТАСС

СЭВ-эй худөө ажахын талаар саг үргэлжын комиссиин ээлжээтэ, 34-дэхи заседани октябриин 23-hаа 27 хүрэтэр Варшавада боложо дүүрэбэ. Болгарин, Венгриин, ГДР-эй, МНР-эй, Польшын, Румыниин, Советскэ Союзай, Чехословакиин делегацинууд комиссиин хүдэлмэридэ хабаадалсаа.

Ургамал тарижа ургуулха, мал ажал эрхилхэ hалбаринуудай гол шухала асуудалнуудые заседани байна.

НЬЮ-ЙОРК

Эхэнэр—Аюулгүйн Соведэй түрүүлэгшэ

ТАСС

Гвинейнээ ООН-ой дэргэдэ байдаг саг үргэлжын түлөөлэгшэ Жанна Мартен Сиссе ООН-ой Аюулгүйн Соведэй ноябриин заседаниинуудта түрүүлэгшээр hуухань. ООН-ой түүхэдэ түрүүшынхеэ эхэнэр хүн Аюулгүйн Соведэй түрүүлэгшэ болобо. Жаана Мартен Сиссе зургаан үхибүүдэй эхэ юм.

ПАРИЖ

Вьетнамай асуудалаар Парижэдахи зүблөөнэй заседани

ТАСС

Вьетнамай асуудалаар Парижэдахи зүблөөнэй ээлжээтэ, 165-дахи пленарна заседани ноябриин 2-то Клебер авенюдахи Улахоорондын конференцинүүдэй байшан соо үнгэргэгдэбэ.

ТОКИО

Японой парламентда

ТАСС

Парламентын депутат, КПЯ-гай ЦК-гай Секретариадай түрүүлэгшэ Т. Фува парламентын ээлжээтэ бэшэ сесси дээрэ үгэ хэлэхэдээ, Корейн Арадай-Демократическа Республикатай, Вьетнамай Демократическа Республикатай харилсаа байгуулхыень правительствые уряалба.

США-гай сэрэгэй харилсаа холбоогоо таhалхагүй гэhэн засаг баригша партиин хүсэл эрмэлзэлые оратор буруушааба. Япон-американ сэрэгэй договор Японой оорhоо хамгаалха гэhэн аюулгүй байдалда hабарhа hэн.

НЬЮ-ЙОРК

Тусхай буруушаалга

ТАСС

Дамаск шадарай hуурин тосхонуудые Израилиин авиациин бомбодожо байhыень буруушаагаад Сирин Нэгэдэмэл Нацинуудай Организацида тусхайлан мэдүүлбэ. Зэрлиг бүдүүлиг добтолгонуудhаа уламжалан, амгалан зон, тэдэнэй тоодо эхэнэрнүүд, үхибүүд олоор алуулаа гэжэ Сирин ООН-ой дэргэдэ саг үргэлжын байдаг түлөөлэгшэ Х. Аль-Килани ООН-ой Аюулгүйн Соведэй түрүүлэгшэдэ эльгээhэн бэшэг дотороо тэмдэглэнэ. Тель-Авивай сэрэгүүдэй харата ябуулгануудые эрид шангаар буруушааха байhа hаа тэрэ бэшэгээр мэдүүлбэ.

ВАШИНГТОН

США-дахи ПРЕЗИДЕНТЫН hУНГАЛТЫН УРДА ТЭЭ

ТАСС

США-дахи hунгуулиин кампани дүүрэнтэжэ байна.

Республиканска партиhаа кандидат президент Р. Никсон, демократическа партиhаа дэбжүүлэгдэhэн кандидат сенатор Дж. Макговерн мүнөө орон соогуураа айлшалан, радио ба телевидеэр үгэ хэлэнэ.

Президент Никсон hунгуулиин кампанида хабаадалсалгаа улам эдэбхижүүлбэ. Үнгэрhэн неделиин турша соо Нью-Йорк штадта, Баруун Виргинида, Кентуккида, Огайода, Мичиганда хүрэн байгаа юм. Октябриин 15-hаа 29 болотор президент радиогоор найма дахин үгэ хэлээ.

Табигдаhан кандидадууд американ hунгагшадай дууе абахын тула hунгуулиин урда тээхи ябуулгадаа гол асуудалнуудые тодорхойлно. Республиканска партиинхид гадаадын политикын асуудалнуудые гол болгоно.

Тодорхойлон хэлэбэл, Никсоной президент байhан үедэ совет-американ харилсаан найрамдаа, Холбоото Штадуудай ба Советскэ Союзай правительствэнүүдэй хоорондо шухала хэлсээнүүд баталагдаа гэжэ мэтээр тэрэ hайрхан дурдана.

Американ хэблэлэй hанамжаар, республиканска партиинхидай hунгуулиин ябуулга, тэдэнэй тактика, стратеги, демократуудайхиhаа үлүү үрэтэй байна.

Правительство «ехэ» ехэ монополинуудай тала баринхай» гэжэ сенатор Макговерн hунгалтын урда тээхи түрүүшээ ябуулгадаа үгэ хэлэнэ.

Тингэбэшье американ hунгагшадта нимэрхүү гэмнэлгэ буруушаалганууд хабаатай бэшэ.

НЬЮ-ЙОРК

ООН-ой АЮУЛГҮЙН СОВЕДЭЙ ГЭШҮҮДЭЙ ХАРЮУ

ТАСС

Генеральна Ассамблейн XXV сесси дээрэ баталагдан абтаhан улам хүсэлэн бэхижүүлхэ тухай декларации ехэ удха шанартай гэжэ ООН-ой Аюулгүйн Совет тооломо гэшүүдэй дундаhаа ООН-ой Генеральна секретарь К. Вальдхаймда эльгээhэн бэшэг дотор хэлэгдэнэ. Устабай ёhо гуримнуудые, үндэhэнүүдые ООН-ой гэшүүд бүхы гүрэнүүдэй найнаар сахилгаhаа, Аюулгүйн Соведэй шиидхэбэринүүдые тэдэнэй бүрин дүүргэлгэhөө декларации бэелүүлэгдэхэ.

Декларациие зүбшөөн эрхилдэ хабаадалсаагүй hэмди дэд байгша Хятадай гүрэнэй эдэ харюу бэшэгтэ хамтаралсагүй.

БЕЛГРАД

М. Тепавац тушаалhаа бууба

ТАСС

Мирко Тепавац Гадаадын хэрэгүүдэй талаар союзна секретариин улигандуhаа сүлөөлэгдэхэ гүйлтатайгаар Союзна гүйсэдхэхэ вечын заседанида хандаба. Тепавацай гүйлта хангажа, тэрэниие тушаалhаань буулгаба. ТАНЮГ агентствын мэдээсэнэй ёhоор, гадаадын хэрэгүүдэй талаар союзна секретариин орлогшо Якша Петрич гадаадын хэрэгүүдэй талаар союзна секретариин үүрэгнүүдые саг зуура эрхилхэнь.

ЛОНДОН

Г. Вильсонэй үгэ

ТАСС

Англиин экономикодо тохёолдоhон бэрхэшээл түбэгүүдые усадхан зайсуулжа шадахагүй байhан дээрэhээнь консервативнуудай правительствые лейбористнай партиин удамаршa Г. Вильсон октябриин ... ааса уулзадахадаа буруушааба. Юумэнэй үнэ сэн хэдэрэжэ, ажалшадай салин хүлэн доошолно, олзо доход баян болоно гээд, Г. Вильсон консервативнуудай ябуулгануудые буруушааhан байна.

ДАМАСК

Министрнүүдэй зүблөөн

ТАСС

Араб Республиканнуудай Федерациин гэшүүн оронуудай гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй зүблөөн Дамаскда үнгэргэгдэжэ байна. Сиридэ эсэргүүгээр Израилиин хэжэ байhан зэрэлиг ябуулганууд тухай асуудалые уулзалгада хабаадагшад зүбшэн хэлсэнэ гэжэ соносхогдоо. Израилиин эдэ ябуулгануудые Федераци ... газарнууд гэжэ хөёрыень ... дэ хабаадагшад тэмдэглэбэ.

НЬЮ-ЙОРК

ИНДОХИТАДТАХИ ВАЙЛДААНУУД

ТАСС

Үнгэрhэн үдэрнүүдтэ сайгон дахуулинуудай армиин бэхилэлгэнүүдтэ Урда Вьетнамай улад hүсэй 150 дахин шанга добтолго хэбэ. Урда Вьетнамай 44 провинциин газар нютагуудта шанга тулалдаанууд болоно. Контум, Плейку провинциинуудта илангаяа шанга байлдаанууд боложо үргэлжэлнэ. Плейку хотоhоо баруун-урдуур 45 километрэ байдаг сайгоны «рейнджернүүдэй» шухала бааза шадар болоhон байлдаанудай үедэ Арадай сүлэлэлтын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй подразделенинууд дайсанда шанга харюу сохилто хэжэ, ехэ гээлтэ хоролтодо оруулба. Ноябриин 1-нэй hүни Контум провинциин түбые патриодууд ракетээр, артиллереэр hамна буудаа. Эндэ болоhон тулалдаануудай үедэ ехэ гээлтэ хоролтодо орохоор, сайгон командованиин шэнэ хүсэнүүдые иишэ эльгээнэ.

ПАРИЖ. (ТАСС). Камбоджын ниислэл хотые эрьешадарай нютагуудтай холбодог 4-дэхи харгы шадар эшээлhэн Пномпениин сэрэгүүдэй бэхилэлгэнүүдые Камбоджын патриодууд добтолбо.

Домбото губи талада болоhон байлдаанууда Лаосой патриодууд удаа дараалан илалта амжалтануудые туйлана. Провинциин түб—Луангпрабангhаа хэдэн километрэ байдаг 13-дахи харгы шадар шанга байлдаанууд болоно. Генерал Ванг Паогой тусхай хүсэнүүдэй сэрэгэй шухала бааза—Лонгченгые сүлеелээлхын хүсэнүүд артиллереэр буудаа.

ХАНОЙ. (ТАСС). АПО агентствын мэдээсэнэй ёhоор, октябриин 29-hөө 31 хүрэтэр Куангчи провинцида болоhон байлдаануудай үедэ Урда Вьетнамай Арадай сүлэлэлтын зэбсэгтэ хүсэнүүд сайгон армиин 500 гаран солдат, офицерые хулгаа бууhаба, 17 ехэ буу, 18 танк, бронетранспортер hандаргаа, 6 самолет, вертолет буудажа унагаагаа.

ХАНОЙ. (ТАСС). Октябриин 31-дэ Хатинь провинциин захиргаанай түбые, Тханьхоа, Нгеан, Хатинь ба Куангбинь провинциинуудай зарим hуурин тосхонуудые американ авиаци зэрлиг бүдүүлэгээр бомбодобо.

Редакцида харюусана

«ЭНЭШЭХЫН ЭГҮЙ ЯЙДАЛТАЙ»

Иимэ гаршагтай фельетон манай газетын августын 5-най номерто толилогдоhон байгаа. Хэжэнгын аймагай Ушхайта нютагта Хэжэнгын совхозой нэгэдэхи отделени оршодог юм. Тэндэ 120 гаран гэр булэ ажаhуудаг. Тэдэ тосхоной магазин апрель hара соо хаагдаад, нээгдэнэгүй. Медицинын пункт бии ааб, бэhан хүдэлнэгүй. Банишье хүдэлхэеэ болинхой үниихэнэй гэжэ тэрэ фельетон соо шүүмжэлэгдэhэн юм.

«Тус фельетон соо хэлэгдэhэн дутагдалнууд бүгэ зүб гэжэ элирүүлэгдэбэ. Энэ асуудал Хэжэнгын сомоной Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй заседани дээрэ харагдаа. Нютагаймнай медицинын шэнэ хүдэлмэрилэгшэ ерэжэ, медпункт хүдэлжэ эхилээ. Магазинай байшан заhабарилагдаа, сентябриин хүушаар нээгдэбэ. Тус нютагтахи бани капитальнаар заhабарилагдажа, hаяhан бэhан хүдэлжэ эхилээ. Эндэхи хүн зоной нүүдал байдалай эрилтэ hайнаар хангадаг болохо тапаар тааража хэмжээн абтаба» гэжэ Хэжэнгын сомсоведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ Д. Ямпилов газетын редакцида hаахан мэдээсэбэ.

ЭНЭ ХУУДАҺАН ДАМНАЙ УНШАГТЫ:

Нивх арадай урлал тухай.

Уран шүлэг, басни.

Шог ёгто долгин.

ШЭНЭ ШҮЛЭГҮҮДҺЭЭ

А. ДОНОЕВ

БУУРАЛ ЭЖЫМ, ҺАНАНА ГҮШ?

Хабар модон тэргэдээ
Хайнаг сараа хүллөөд,
Алтан намарай эрэхэдэ,
Аса, тармуур, аргамжаа,
Ябталжа зохидоор хүлеэд,
Яралгүйгөөр үбһэндөө хоюулаа
Сиитын-Болдогто гарадагаа,
Сэхэрээ ойлгуулжа ябадагаа,
Буурал эжым, һанана гүш?

Хайнаг сарай хашанда,
Хабар тэргын хахинаанда
Тэсэжэ ядаһан бишии
Тэршээ унаган шэнги,
Тэргэ дээрээ годигоножо,
Тэмээшэлжэ, хашхаржа,
Алла занга гаргадагыем,
Арюун бодолыем таһалдагыем,
Буурал эжым, һанана гүш?
Шадал, дүршэлгүй бишии

Шамдаа туһалхын оронди
Шарлаһан бургааһа шэртэжэ,
Шара, улаанинень шэлэжэ,
Намаа суглуулжа ябадагыем
Намарай сагые һайхашаадагыем.
Нохойн хонишор суглуулдагыем,
Бургааһанай нэрые асуудагыем,
Буурал эжым, һанана гүш?

Алтан намарай эрэхэдэ,
Аса, тармуурыа суглуулаад,
Тэрэ сагайнгаа аянда
Тэргэ сараараа хоюулаа
Дахин мүнөө гарадаг һаа,
Дабхар ехэ жаргал һэн.
Үндэһэн нааданай дуүе
Үшөө дахин татадаг һааш,
Эжым бараг залуу гээд,
Энеэжэл, сэнгэжэл ябаха һэм.

Намарай ой

Сэгээн хүхэ тэнгэри
Эгээн дээрэ шэнги.
Шэртэн тэнгэри һуунаб:
Эртэл намар хэбэртэй.
Зэргэлээд хажуудам һууһан
Зэртэгэр сагаан хуһанай
Эрбэгэр намаа шарланхай.
Эрьелдэжэ һалхинда унанхай.
Аалин намарай ойе
Алтан хуһад шэмэглээ.
Жэгдэ ногоон тайгамнай
Жэгтэй гоёр эрэлээ.
Алля сантай хуһанай
Алтан шаргал болоһонинь
Намарай һулэмхи наранай
Наадата элшэһээ бэшэл,
Һарьдаг уулын хюрууганай
Һамуу хүйтэн ашаһаал.
Жажа ёното юртэмсын
Жаран ондоо аапые
Жаргал соогоо хэмнайшье
Алаадлан тойрожо гарадоггүй.
Алтан намарые һайхашаажа,
Аялга дуугаа табилха.
Шаргал хуһадаа һажаажа,
Шэнэлэд үнгөө хубилха
Гансал шэрүүн хасуури
Гасаланда үнгөө хубилдаггүй
Хушын ургаһан һуури
Хуурай зандаа байдаг гээ.

Нарһан, хасуури, хуша
Намар, үбэл хамаагүй
Хүрьһэтэ дайдаяа хушаан
Хүжэ ногоон һуудаг лэ.

***

Саяан уулын хормойдо
Сагай эрьесэ шэбшэһэндэл,
Мүндэлһэн наһанайнгаа оройдо
Мүшэтэ одо бададааржа
Зоной дунда шадаагүйдөө
Зосоом хүлгөөтэйл одоо.
Богонихон наһанайм намар
Болзороо хүлеэнгүй ерээд,
Хуһанай намаадал амар
Хуурважа хэээ ябашаха ааб?
Уляангирай улайшаһан набшаһанай
Унажа ябагшадал түрүүн
Шаргал намараа хүлеэнгүй
Шадалаал бү бараһуүб.

***

Улаан, шара, һаарал будагаар
Угаа наринаар шэрдэһэншүү,
Алтан намарай эрьехэ сагаар
Арын бургааһан, һөөгүүд бушуу
Соохорложо харагдаха холоһоо,
Соробхилжо байһан галшуу.
Дүтэлөөд хажуудань ошоол һааш,
Дүлэнниинь саашаа холодохо —
Ондоо һөөгүүдтэ заал һаа
Ошонниинь һүрэһэндэл харагдаха.

Хүнгэн онгосоор далайн тохой һэтэ тамарха гэжэ гү? Һоо һон хүсэл мэтээр унаһан манан соо зүг шэгээ олохо хүн гүб? Би оройдоошье зүрхэлхэгүй байгааб...

Гэшүүһэлиг модо тулаад, гааһаяа хүхэжэ байһан үбгэжөөл нам тээшэ хандан гэнтэ хэлэбэ:

— Һалхин баруун тээһээ үлеэжэ байна. Онгосоороо һуугаад һэлүүрдэжэ ябахадаш, баруун хасарыеш һалхин дайраха ёһотой. Хэрбээ төөрэжэ һааш, шамай далай руу абааша.

Хэды хэды һэлүүрдэхэдэм эрье харагдахаа болибо. Үһан соо һоо юм гү, али манан соо һоо юм гү тэнэг, бэлтэгэр шодэгэй нерпын толгой бултайба. Ингэжэ би нивхнүүдэй орон оробоб. Нивхнүүдэй эртэ урдын оршин онсо магтал үгын хүн һайханай бүтээлнүүдые хадагалагшадай байдаг ныіво орожо ябаһаминь баһал ушартай. Нивхнүүдые тойроод байгаа бухы юумэн тэдэнэй аман зохёол соо оронхой ха юм. Вакзук хүгшэн, Вивук үбгэжөөл хоёртой удаан хөөрэлдөөбди. Тэдэнэй ямар һонин үльгэр түүхэ хөөрөө гээшэб? Аман зохёолой батар амиды мэтээр харагдаа, загаһад, нерпүүд. Баабгайнар хүнэй хэлээр дуугараа.

Һүүлээрнь Вакзук угалзануудые харуулба. Заримаинь, үшө холын урда сагай хуушарһан, балар болоһон зурагтай загаһанай арһануудай урайни сагай гоёолтонуудай орёо эрьюүлгэнүүдые харуулнад. Үеын үедэ эдэ угалзанууд дамжуулагдана ха юм.

— Хүгшөө, юуной түлөө энэ угалзануудые иимэ анхаралтайгаар хэнэт? — гэжэ ойлгожо ядагшаһан болон һурабаб.

— Хубсаһа хунараа угалзануудаар шэмэглэхэдээ, сэдьхэлни амарна. Баһа гоё хубсаһа үмдэхэдөө һайхан болоһон шэнгиб.

Ингэжэ хүгшэн Ваксук харюусаа бэлэй. Урлан шэмэглэлгын искусство хэрэгсэлнүүдээ ямар зохидоор, уранаар шэмэглэһэн гээшэб. Жэшээнь, баабгай хооллуулдаг амһарта абаад үзэе. Нарин һиилүүр. Баабгайн дүрсэ һиилэн гаргаатай. Тайгын эзэн хүн хоёрой хоорондо холбоо абуулагша гэжэ минии угсаатан бододог байгаа ха юм.

Баабгайн һайндэр — урайнни сагһаа нивхнүүдэй үнгэргэдэг һайндэр юм.

Һаргама ялагар гэрэлтэй далайн тохой дээгүүр наартануд дээрээ гоёор хубсалһан ахмалк (хурьгэнэй талынхид) отогойхид нүгөө отогойхиндо баабгайн һайндэртэ зоригжо ябанад.

— Та, та! — гэжэ хашхаралдан галзуу түргэн дабхижа ябаад нохойнуудаа тухирнад.

Һайндэрэй түрүүшын удэр баабгайтай «наадалга» (чхыф лехеренд) үнгэргэдэг. Энэ сэхэ осолтой юумэн, тиимэһээ хүнүүд ехэ анхаралтайгаар бэлдэнэд.

Тухеэрэлгэнүүдшье дүүрэбэ. Һур оһорнууд шалгагдаа, ёнололой зомгоол (инау) бэлдэхэгдэнэ, баабгайнуудые уяха столбнууд шэмэглэгдэбэ. Бүтүү хэтэй оһорнуудые барихан хэдэн эрэшүүл баабгайн байһан гэр тээшэ ошобод. Эндэ баабгай гурбан жэл соо тэжээгдэжэ байгаа. Түрүүшээр эрэшүүл гэрэй орой задалжа баабгайн толгойгоо бултайлгахаар нүхэ гаргабад. Заримашуулнай ута модоор хадхажа, баабгайн сухал хүргэнэд. Арьяатан эрхирэн нүхөөр, гаргахаа тэгүүлнэ. Эгээл энэ үедэнь тэрэнэй толгой ба урда хүлнүүдтэнь бүтүү хални уябад. Һүүлээрнь хүзүүндэнь түмэр бойлторго хээд, урда хүлнүүдынь сүлеэбэ. Баабгай хойто хүл дээрээ зогсонхой, хэдэн хүдэр хүбүүд хоёр тэбхэнээ тэрэниие барида һуубад. Нүгөө баабгайень баһал ингэжэ уябад.

Бууса соогуур баабгайнуудые зайдалһаныгаа һүүлээр тэдэниие шэнэһээр хэһэн ёнололой столбнуудта убтад. Ингээд лэ мүрысөөн эхилбэ. Гоёор шэмэглэгдэһэн хубсаһатай мүрысөөнэй хабаадагшад эрхим нохойнуудаа асарба. Басагад, бэреэд, үхибүүд холтоһонһоонь сэбэрлэжэ хатааһан модо нэгэжэгдэ аяга гарган сохинод.

Уриддаан эхилбэ. Нарта хэбэршэгдд һүүхирэлдэн нохойнуудаа тухирнад. Түрүү шын нарта ерэжэ, мүрысөөнэй түрүүшын этап дүүрэбэ. Хөөрдохи этаптань хабаадагсаха дуратайшуул хомор. Эндэ ехэл шуран, түргэн, хүсэтэй байха хэрэгтэй. Эзэгүйгөөр табигдаһан нарта тоггооход хэрэгтэй. Нэгэнинь шадабагүй, хөёрдохинь... Арайш гэжэ нарта тогтоогоо. Ахмалк отогой хүн тогтоогоо.

Һур харбалга болобо. Эгээн мэргэн хүндэнь баабгай харбаха эрхэ олгогдохо. Баабгайнуудай ара талада дэрэ табигдаһан сагаалса харбанад. Ахмалк отогой хүн харбана. Энэ хүн мүүгаар харбаха эрхэгүй. Хурьгэнэй талын хүн ха юм.

Удэшэ болобо. Баабгайн эзэн буусыгаа зониие гэртээ урижа амтатай эдеэгээр хүндэлнэ.

Һайндэрэй хоёрдохи үдэр. Баабгайнуудые асаржа, эзэнэйнь гэр гурба гороолуулбад. Үүдэндэ дүтэлэхэ бүхэндэнь гэрэй эзэн баабгайдаа заяха үгэнэ. Ухэһэн хойноо баабгай тайгын эзэндэ ошохо ха юм.

Тон һүүлдэ, гэрэй эзэн олошьень олон баабгайн хоншоорто толгойгоо һанана. Энэ болбол «һүүлшын таалалга» юм. Хоёрдохи баабгайень «таалалга» урагшагүйшэг болобо. Түргэн холо боложо үрдингүй тэрэ хүн мэдээгээ алдажа болоторо баабгайда альгадуулба. Гэбшье эзэн ехэл баяртай үлэбэ: Ингэжэ хахасаа хадаа байн гэшэ.

Инаугаар шэмэглэгдэһэн баабгайнуудые баржа убтад. Һур харбалгаар түрүү һуури эзэлһэн ахмалк отогой хүн номоо годли барин урда гаража, баабгайн зүрхэ руу харбажархина. Нүгөө баабгайень баһал харбажа алабад.

Эзэд баабгайгаа үбшэжэ, арһан тархи хоёрыень тооноор оруулбад. Мүн бэшэ мяханиинь баһал тооноор оруулбад. Иимэ ёһо гуримтай юм. Мяханай болотор хүнүүд һайндэр тухай, һүүлэй һонин хөөрэлдэнэ. Мяханшье боложо, ахмалк отогойхидые бухэли мяхаар, бэшэ зониие шүлөөр хүндэлбэд. Энэ баһал иимэ ёһо заншал юм. Баабгайнгаа арһа толгойень зориуута хэһэн үлгэсээдэ үлгөөд, һайн эдеэ уридань табиба. Энэ һүни хүн зон удаан хөөрэлдөжэ хонохо һэн. Шэнэ үдэрэй эхилхэлээр айлшад мордобо.

Баабгайн һайндэр болбол эртэ урдаһаа эхитэй ёһо заншал юм. Тиимэһээ эндэ гоёор шэмэглэгдэһэн тусхай амһарта хэрэглэгдэдэг.

Уалза болбол нивхнүүдэй урлан шэмэглэхэ искусствын баян, тухэл маягаараа һайхан хубинь болодог. Хубсаһан, малгай, гутал, модон ба үйһэн хэрэгсэлнүүд, жадын эбэ, гэр байра, онгосо угалзаар шэмэглэгдэдэг. Модон дээрэ хэгдэһэн угалзанууд нэгэ янзын үнгэтэй, харин бүд дээрэхинь хурса үнгэтэй, торгон утаһаар нэхэмээ юм.

Гонзод гэһэн сахаригуудай үлхөө эгээл дэлгэрэнгы угалзануудай нэгэн юм. Мүн шубууд ба загаһанууддай дүрсэ угаа һонирхолтой. Тэдэнэр ехэнхидээ урда урдаһаа харанаар зураатай байна.

Нэгэтэ иимэ һонин ушартай дайралдаа һэм. Энэ мэргэжэлтэ-этнографуудые һонирхуулжа болохо. «Искусствын бүхэ дэлхэйн түүхын» хоёрдохи боти соо «рентген зурагай» маягтай загаһанай дүрсэ хэрүулагдаанхай. Энэ зураг Австралиин, Арнхамленд олтирог дээрэ хабсагайда зураатай байһан. Тон лэ иимэ зурагууд нивхнүүдэй дунда дайралдана. Эдэ арадуудай хоорондо ямар холбоо байгаа хаб? Магад энэнэдэ олтиргооо олтирото нүүжэ ябадаг таагдашагүй айлнууд хабаатай ха гү? Багахан арадайм һайханшье, удха түгэлдэршье искусствын манай мүнөө үеын оршон байдалда улам һайханаар һалбархань дамжаггүй.

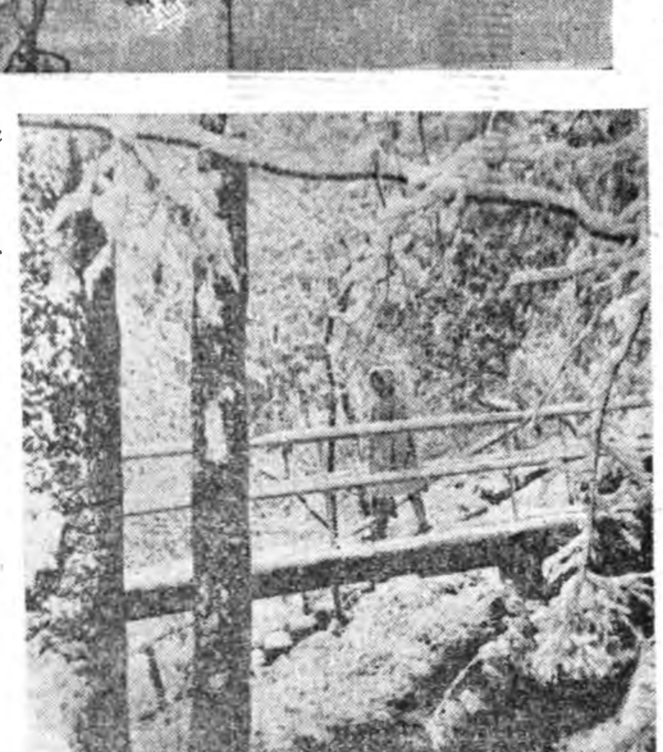
С. ГУРКА,
Буряадай телевиденинн хүдэлмэрилэгшэ.

НИВХ АРАДАЙ ТААЗ УРЛАЛ

Намдуу байгаалиие
нойрсуулан,
Наралиг намарай
ошоходо,
Сэлгээн дэлхэйн шарайе
Сагаан дали дороо үбэл

Сарюун янзаар хушаал.
Түргэн шуумар эдиршүүл
Түрүүшын саһанаар
хүсээ
Туршахаа яран гараал.
П. БУРМАКИНАЙ фото.

ШОГ

БООСОЛДООН

Олзошье гэжэ юун байхаб даа, нэгэ мууханн поршоонхотой ерээб. Ондоо һайрхамаршье юумэн үгыл даа, — гэжэ үни нэй ангуушан Лубсан Парнюхаевич ута һоруултай гааһаяа шаршагаһаа һорон һууха зүраа хөөрэнэ.

— Зай, бү нюугыш даа, буляажа абашаха һэн гүб. Намдашни нэгэл садабал хүрөө, хүндэшье хэлэхэгүйб. — гэжэ ангай махандаа амасаха һанаатай ерэһэн, Мүнхэ Халзархаевич арааган миһэлзэнэ.

Эдэ хоёр үнинэй бэе, бэедээ оролсоогүй байгаа. Хэрбээ Лубсан Парнюхаевич гахайда гарадаһаа бусаа гэжэ дуулаагүй һаа, Мүнхэ Халзархаевич нүхэрэйдөө орожо ерэхэшьегүй һэн. Юрдэөл, гахайн мяханһаа нэгэ дахин һайсахан садажа абаха һанаатай тагнаашалжа ябаа бшуу.

— Урдань олоһоноо нэгэл тогооһоо эдигшэ бэлэйбди. Али тэрэнһээ мартагдажа байгаа юм гү? — гээд Мүнхэ Халзархаевич урууга хараад һууна.

— Юундэ үнэншээгүй гэзэшэбши? Гурба-дүрбэн бодон гахайн арбаад поршоонхын үргөөдэйн болоод үлөөбэ. Бодон гахайень шагааха байтарни, нохоймни тэрэниие халхалаад, ларахадаа адаг муу поршоонхыень буудажа баатай болооб. Газарынь амитанай ябашагүй бураа юм, худэһэн үмдэнһөөм юумэ үгылоор гу? — гэжэ Лубсан Парнюхаевич нухэртөө үнэншүүлхэ һанаатай үмдөө харуулна.

Юуншье гэжэ хөөрэхэдэнь болохо юм ааб даа, арбаншье гахай хээрэ амбаарлаад ерэхэдэнь, хэн мэдэхэб. Одоол бүхэн үбэлдөө тэрэнээ хүхэжэ үбэлжэхэ ха юм. Хүушан ангууша хүн тиимэ олон бодон гахайтай ушарһан аад, юундэ гансахан поршоонхо унагаагаад һалаха һэм гэжэ Мүнхэ Халзархаевич тухайлжа һуугаа бэлэй.

Гэнтэ Лубсан Парнюхаевичай ухаанда нэгэ бодол орооб хэбэртэй. Саашаа хараад энеэдэжэ алдаһан бэеэрэ, дабирхайтаяһан гааһаяа хоршогоносор һорожорхибо.

—Нүхэр, шимни һуугаарай, бишни гааһа гараад ерэнэгү,— гээд, тэрэ агнууринигаа хүтага барьад гарашаба.

«Одоол хэрэг бүтэхэнь хаяа» гэжэ Мүнхэ нүхэрынь бүтүүгээр хүхинэ, таг табиюр тэнэнэй түрэ түргөөр хараашалаздхина.

Лубсан Парнюхаевич гэртэ һуугшаһа туршаха гэжэ шиидэһэн байгаа. «Дүрбэн килограмм өөхэнһөө үтырхэ һэн гүб. Боосолдоё гэхэб. Хэрбээ эдээ шэнэнэ өөхэ хуу эдее һаашни табин түхэриг шамда табихаб, хэрбээ эдеэгүй һаа, шимни табин түхэриг табихаш гэжэ дурадхахаб. Мяхаа эдихээ һаналтаар хараад һуугаа арагаад дуратайгаар зүбшөөхэ байха» гэһэн бодол тэрэнэй ухаанда орооһон байгаа бшуу.

Лубсан Парнюхаевич бодон гахайн дүрүү зузаан өөхэ тэбшээр дүүрэн һугабшалаад, бороо оробо. Энээниие харанһаар Мүнхэ Халзархаевичай уйтан нюдэн тэртыжэ, түб түхэрөөн болошобо.

— Вот теэд! Амандаа хэшэгтэй байһанаа наадахиишни мэдэжэ лэ ерэнэн байха. Зай, түргэнэн шанаалын даа, — гэнээр тэрэ залирха байһан тулеэ, зомогоол нэмэхээ бодобо.

— Хубаа, ши ехээр бү ярта. Уридн боосолдое, — гээд, Лубсан Парнюхаевич тугаарһайхн бодолоо һайн нүхэртөө дурадхаба.

— Яаха бэ, бүрил болохо,— гэжэ Мүнхэнь түргэхэн зүбшөөгөөд, буталагдаагүй сайбар ногоон үнгэтэй табин түхэриг ябууд хоорондо хармаан соо һоо гаргаба, стол дээрэнь шэдэжэрхибэ. Лубсан Парнюхаевич яралгүйхэнөөр монгол суурлагтай хитад ханзынгаа өөрһөо улаан табан шарбунса гаргажа, дээрэнь хаяба. Удааяа тэдэнэр гар гараа барилсажа, боосоогоо тоб хё баталаба. Тогоон соо бусалжа байһан бодон гахайн өөхэнһөө гэрээр дүүрэн үнэр тунаха, муу зүркэтэй хүнэй хурсадамаар болоно. Мүнхэ Халзархаевич бодон гахайн өөхэ үнинэй амсаагүй дээрэнһээ тэсэжэ ядан, тогоон тээшэ үлинхийн һууна. Дүрбэн килограмм өөхэ барахагүй гэжэ лаб этигээһэн Лубсан Парнюхаевич һанаа амар тамхиа баяуулна.

Одооошье, ойн гахайн өөхэн боложо, хүһан тэбшын газаагуур һанжалдаса стол дээрэ обойсо табигдаба. Мүнхэ тэрээнһээ багахаһаар отолжо, галдагрөөдхибэ. Удаань өөхэндөө дүтэ лаб һүүжэ абаад, хамсы гаа тохонеттоо хүрэтэр шамаба. Эгээн энэ үедэ Мүнхэ Халзархаевич ехэ барилдаан дээрээ заан бүхэтэй гүлздаахаа гараа эзэнэхэрхёд байһанаад үзэлдөө һэн. Лубсан Парнюхаевич Мүнхээ нарин нягтаар ажиглан харахын тула хажуудань дүтэ һуулсаба. Нүгөөдэнь эгээ баргажа ядаа һаа,өөхэдээ хармаан халаахан руугаа, үмдэнэйнгөө хабхаг руу хөөрхихэдөө боломжо байгаа бшуу.

Мүнхэ Халзархаевич өөхэнһөонь нимгэнээр отолоод, жажалан, амталааншьегүй хото руугаа хойно хойноһоонь гульдаруулжа эхилбэ. Нэгэ хэды болоод лэ. матаар аяга соо хээтэй байһан хара сай ууха, тэрэнээ даруулна. Удаань баһа өөхэеэ залгижа ороно. Лубсан Парнюхаевич амаа ангайжа, абяа анирыгүй болошоод харажал һууна. Тэбшэтэй өөхэниинь дундаран дундарһаар, оройдоол нэгэ килограмм шахуу үлэбэ. Мүнхэ Халзархаевич нүгөөдэ тэвшээ айхабтар түргөөр нэгэ удаа хялам хараад, сайгаа ууна, уххилна, аахилна. Нюдэниинь бага байнаһаа бүри тэртыһэн янзатай.

— Алил хирээдэ садааб, ондоо аргамгүй гэхэл аабши» гэжэ Лубсан Парнюхаевич хүлеэшэнхэй. Тэд хүлеэ хүлеэһээр байтарнь тэбшынь өөртэ тэбхэрхэн хусеэт үлэбэ. Нөөрөөшье энэ эдимэршин хуу хүнтэрүүлхэнь гээшэ гү? — гэжэ Лубсан Парнюхаевич һанааашархан, тугаар өөхэнэй болохые хүлеэжэ ядан, Мүнхын үлын-үлын һууһанаад мэтэ үнэдлэжэ эхилбэ. Мүнхэ һүүлшын тэбхэр хусөөг өөхэ абажа амандаа хээд өөдөө хаража-хаража залгижархиба.

— Ай, хайран өөхэмни, хайран табин түхэригни! — гээд, Лубсан Парнюхаевич гүйжэ бодошобо. Мүнхэ Халзархаевич стол дээрэ байһан мүнгэ абажа хармаандаа алтайханаар хийнаан хэхэ зуураа:

— Хубаа, өөхэниш үшөө бии гү? — гэжэ асууба.

Табин түхэриг мүнгөө, дүрбэн килограмм мяхаяа минитэ алдаһандаа Лубсан Парнюхаевич хара буужа абяагүй һууба. Харин хомхойшог зантай нүхэрэйнгөө шүүд халта саашаа эрьелдэхтэй хамта өөхэень хамаг хармаандаа хэжэ үрдиһэн Мүнхэ Халзархаевич һэншүе гээгүй, гаража ошохо зуураадаа өөхэн мүнгэн хоёрыень сээнигэнь таг дээрэ табяад оошоһон гэхэ.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо Лубсан Парнюхаевичай абяан зан эгэ хубилжа, боосо хэлсэхээ огто болёо бэлэй.

Д. ДУГАРОВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Уялга абаад хадаа — дүүргэ» — түрүү бэшэг. «Октябрийн һайндэрэй урда тээхи ажалай вахтада» — подборко. Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй указууд.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Найдамтай, удаан хүдэлхэ байһанай тэмдэг» — Р. Жарниковой статья. Профсоюзай обкомой пленумһээ. АПН-эй материалнууд.

Гурбадахи хуудаһанда: «Поэт балшар наһанай ороондо» — Е. Бараничкоогай статья. Редакцида ерэһэн бэшэгүүдһээ. Хилын саанаһаа.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: Субботын хуудаһан.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА
«ОРБИТА» ХАРУУЛНА:
13.05 — шэнэ һонин. 13.10 — үнгэтэ телевиденин» — хүбүүдтэ зориулһан программа. 13.30 — Үнгэтэ телевидени. Үхибүүдтэ зорюулһан мультфильмүүдэй программа. 14.00 — «Здоровье» — научно-популярна программа. 14.30 — футболоор СССР-эй чемпионат. «Динамо» (Т) — «Спартак» (М) — хоёрдохи тайм. 15.15 — «1972 оной дуун» гэһэн программа.
УЛААН-УДЭ ХАРУУЛНА:
15.45 — 15.55 — «Совет спорт» гэһэн киножурнал.
«ОРБИТА» ХАРУУЛНА:
16.00 — «Зеленый огонек» — уран һайханай фильм. 17.10 — «Эбдэршэгүй хани нүхэсэл». Киргизэй ССР. 19.00 — «Время» — информационно программа. Н. — үнгэтэ телевидени. Н. Вииников. «Когда уж акация» — телевизионно фильм. 20.55 — «Түсэбтэ жэлэй хоёрдохи жэл» — гэһэн ГЭС-эй барилга тухай.
УЛААН-УДЭ ХАРУУЛНА:
21.30 — хүдөөгэй ажалшадта зориулһан дамжуулга (буряад хэлэн дээрэ). 22.15 — эстрадын концерт.
«ОРБИТА» ХАРУУЛНА:
23.00 — «Догога, и концерт...» — цирк.
УЛААН-УДЭ ХАРУУЛНА:
23.50 — 24.00 — тэ забһарлалга.
«ОРБИТА» ХАРУУЛНА:
24.00 — «Время» — информационно программа.

МЭХЭ ХЭХЭДЭЭ— ХУРСА, МЭДЭХЭ ГЭХЭДЭЭ—МОХОО

ОНТОХОН

Нэгэтэ үнэгэн хулганалхаа ябатараа, хээрэ хэбтэһэн годли олобо ха. Ятагадаһан юм, гэнтэ үнэгэн тэрэ годлиие булсуугай нүхэнүүдээ тооложо оробо — ха. Хулгана мухарюулна, мухарюулна, тоолоно, тоолоно. Дуулаха ку бэшэ. Мухарюулжал байһаар дань, һүүлэй гаражал байһаа юм. Тоогоо мянга хүргөөд, үнэгэмнай амархаяа хэбтэбэ. Энэ үедэнь шоно хажуугаар ерэжэ:

— Зай, үнэгэн хүдалэ, «үргэншэеэ» агнажа хэбтэнэ гүш? — гэжэ асууба.

— Үгы даа. Энэ годлиин булсуугай нүхэнүүдые тоолоо байнаб. Тооло, тооло гэжэ гарадаха юм байшэ. Эсэтэрээ тоолоод амаржа хэбтэнэм.

— Юу хэлэнэш, дахин тоо лол даа.

Үнэгэн годлиёо мухарюулж дахин: нэгэн, хоёр, гурба, дүрбэ, таба... гэн тоолохо эхилбэ.

— Байл даа, — гэжэ шоно үнэгэеэ тогтоогоод, — мухарюулжал байһаар, ши нэгэ нүхэ дахин дахин абдаг болонош. Ингэжэ тоолоо бэшэ һаа, наһаараа тоолоод ял гэхэгүйш, — гэжэ хэлэнэ. Тэд араата ойлгохо юм байна шоргоо. Урмаа таһарһан нэнэ.

— Ши мэхэ хэхэдээ — хурса, мэдэхэ гэхэдээ — мохоо амитанши, — гэжэ хэлэд ябашаба.

Д. ЦЫРЕНЖАПОВ.

ТАЙГАДА БОЛОҺОН УШАР

«Восточные Саяны» колхозой ухаршан Петухов Акимай 7-дохи класс дүүргэһэн Сэдэб хүбүүнтээ Нүхэн-Шэбээтэ гэжэ хадын бэлшээридэ малаа адуулжа байһанда Ямаата гэжэ 5—6 километр газарта байдаг нүхэдтөө айлшаар ошобо.

Гэнтэ хааһаһээшьеб бодон гахай гаража, Аюшиин Соболой нохойн тэрэнэй хойто хүлһөө аһашаба. Нохойдо зуулгаха, уураа хүрэһэн бодон гахай бороо моритой Содбо хүбүүн тээшэ добтолон, мориниинь зүзүүргэ доогуур харбаһан годли мэтэр гарахадаа, хүдөөгэ татуургүй гыень хурса һөөгорөөр тайтаба.

Галзууроһан бодон гахай ерээд метрэй зайда гүйжэ ошоод, гэдэргээ эрьежэ, мориной урда хүл уте һөөгорөөр таһа татахаар һөөргэ гүйжэ ерэбэ. Хара багаһаа мал адуулжа, мориндо бэрхэ болоһон Содбо хүбүүн жолоогоо татаба. Мориннинь хойто хүл дээрэ соройжо, урда хүлөөр абарба. Энэ үедэ Соболь нохойнь дахаад гахайда айлан шаба. Гахайшье нохойе бүдэржэ хаяад, дахин добтолон, баруун дүрөөень хан бари дайраад гарашаба. Мориниинь һүгэ харайжа буугаад, хүлһөө мэтэ утатай шэнэһэн һугарабажа амжаһан Аюшиие үзэн һэн гэһэндэл гахай сэхэ урагшаа дайһань гүйжэ ерэбэ. Тодохо абаһаар Аюша һургаагай хүүргэ буулгажархиба. Гахайшье хахаа ойн тайгын дүүрэтэр шэнгэ хаба. Аюша хээрэһээ хайн юрдэ сохижо, Содбо хүбүүн нинь томо шулуугаар гахай толгой шэдэжэ, тэдэнэй тээшэ нэрбэбэд.

Аюша үбгэн нэгэтэ шаардаа иимэ уян нүүдэлтэй дайралдаа бан байна.

Б. БИРБАЕВ.

Редакторай орлогч
М. Н. НИМАЕВ.

● «БУРЯАД ҮНЭН» ● 1972 оной ноябрийн 4. ● 4-дэхи хуудаһан ● Типография управления по делам издательства, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР Н-02480. Заказ № 1374